

Södertörns högskola | Institutionen för svenska, retorik och journalistik
C-uppsats 15 hp | Journalistik | Vårterminen 2008
Journalistik och multimedia

JMM – vad hände sen?

– En intervjustudie med före detta studenter från programmet Journalistik och multimedia

Av: Elin Emborg och Marie Halling
Handledare: Gunnar Nygren
Examinator: Karin Stigbrand

ABSTRACT

Södertörns högskola, Institutionen för svenska, retorik och journalistik
C-uppsats 15 hp, Journalistik och multimedia, Vårterminen 2008
Författare: Elin Emborg och Marie Halling

Vi har genom en kvalitativ studie undersökt relationen mellan JMM-utbildningen och journalistyrket, samt huruvida JMM-programmet är en professionsutbildning som förbereder studenten för journalistyrket. Detta har skett genom intervjuer med nio före detta JMM-studenter. Vår teoretiska utgångspunkt har varit professionsteorier samt utbildningens betydelse i professionaliseringen av journalistyrket. Resultatet visar att intervjupersonerna är nöjda med JMM-utbildningen, även om de känner att de inte blev helt förberedda på den journalistiska yrkesroll de mött ute i arbetslivet.

Våra slutsatser är att utbildningen till viss del förbereder för journalistyrket, men att den aldrig kommer att kunna motsvara journalistyrkets verklighet gällande de redaktionella villkoren. Det är också påtagligt att JMM-utbildningen förmedlar tydliga normer och värderingar som ger en god grund att stå på. Vidare har det framkommit att de före detta JMM-studenterna tror att själva journalistyrket i sig inte kräver utbildning, utan att det snarare är dagens konkurrens på arbetsmarknaden som gör att arbetsgivare kan kräva det. Uppfattningen är dock att det gått relativt bra för JMM-studenter ute i arbetslivet, och att det blev något lättare att ta sig ut på arbetsmarknaden än vad de flesta av intervjupersonerna hade väntat sig.

När det gäller JMM-utbildningen i förhållande till journalistyrket som profession är vår slutsats att det är svårt att utbilda studenter för den journalistiska professionen. Detta eftersom att journalistbranschen idag innefattar så många olika typer av journalistyrken att det blir alltmer otydligt vad journalistyrket som profession innebär. JMM-utbildningens multimediala bredd innebär dock att JMM rent förståelsemässigt förbereder inför framtidens journalistroll, så som journalistyrket är på väg att utvecklas som profession.

Nyckelord: journalistutbildning, journaliststudent, Journalistik och multimediaprogrammet, multijournalistik, profession, professionsutbildning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING OCH BAKGRUND	1
1.1 JMM-programmet	1
1.2 Journalistutbildningens historia	2
1.3 Syfte och frågeställningar	3
1.4 Disposition	4
2. TEORETISK RAM OCH TIDIGARE FORSKNING	5
2.1 Professionalisering av Journalistyrket	5
2.1.1 Vad är en profession?	5
2.1.2 Journalistyrket – en profession?	6
2.1.3 Semiprofession	7
2.1.4 De-professionalisering	8
2.1.5 Utbildningens betydelse i professionaliseringsprocessen	9
2.1.6 Professionsutbildning	11
2.2 Tidigare forskning	11
2.2.1 Den svenska journalistkåren 2005	12
2.2.2 Förändrade arbetsvillkor för journalister	13
2.2.3 Journaliststudenters ideal samt syn på mediebranschen	15
3. METOD OCH URVAL	17
3.1 Val av metod	17
3.2 Intervjuernas utformning och genomförande	17
3.3 Urvalsprocessen	19
3.4 Urvalsgrupp	19
3.5 Anonymitet	20
4. RESULTAT OCH ANALYS	21
4.1 Presentation av intervjupersoner	21
4.2 Om journalistyrket	22
4.2.1 Orsaker till nuvarande arbetssituation	22
4.2.2 Den journalistiska identiteten	24
4.2.3 Karriärmål och drömjobb	25
4.2.4 Förväntningar på journalistyrket	27
4.2.5 Journalistyrket i framtiden	28
4.2.6 Går det att utbilda sig till journalist?	30
4.3 Om JMM-utbildningens betydelse	31
4.3.1 För- och nackdelar med JMM	31
4.3.2 Normer och värderingar i utbildning och arbetsliv	32
4.3.3 Förberedelse för journalistyrket	34
4.3.4 Kunskaper från utbildningen	36
4.3.5 Uppfattning om hur det gått för JMM-studenter	37

5. DISKUSSION OCH SLUTSATSER **39**

5.1 Diskussion	39
5.1.1 Vilka föreställningar hade intervjupersonerna om journalistyrket då de var JMM-studenter, och hur väl stämmer dessa överens med deras nuvarande arbetsituation?	39
5.1.2 Hur pass väl anser de före detta JMM-studenterna att JMM-programmet förberedde dem för journalistyrket?	40
5.1.3 Hur anser de före detta JMM-studenterna att relationen mellan utbildningen och arbetslivet ser ut när det gäller normer och värderingar?	41
5.1.4 Vilka kunskaper som förmedlades på utbildningen har de före detta JMM-studenterna nytta av i arbetslivet?	42
5.1.5 Är JMM en professionsutbildning som förbereder studenten för journalistyrket som profession?	43
5.2 Slutsatser	48
5.3 Förslag till vidare forskning	49

6. LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING **50**

6.1 Litteratur	50
6.2 Uppsatser	51
6.3 Elektroniska källor	51
6.4 Intervjuer	51

BILAGOR

- Bilaga 1, Frågor till bakgrundsintervjuer
- Bilaga 2, Intervjufrågor

1. INLEDNING OCH BAKGRUND

”Genom att följa upp vart de utexaminerade studenterna tar vägen får lärosätena en uppfattning om hur realistisk dimensioneringen av utbildningen är. Det ger också en bild av i vilken utsträckning arbetsuppgifterna stämmer med det som utbildningen varit tänkt att förbereda för. Sådan information är viktig för att kunna ge en riktig bild av utbildningen i lärosätets marknadsföring. Bedömargruppen konstaterar att den mesta kunskapen om vart studenterna tagit vägen är informell, genom kontakter med yrkesverksamma före detta studenter. En del mer systematiska uppföljningar har gjorts, men här kan mer göras.”

Detta konstateras i Högskoleverkets rapport *Uppföljande utvärdering av utbildning i journalistik vid universitet och högskolor i Sverige från 2007*. I rapporten framkommer att sådana uppföljningar genomförts regelbundet av JMG vid Göteborgs universitet, där man genom enkätundersökningar kartlagt utexaminerade studenters etablering på arbetsmarknaden. Vid Södertörns högskola har inga sådana uppföljningar av journaliststudenter gjorts.

1.1 JMM-programmet

Journalistiken har funnits som ämne vid Södertörns högskola i tio år. Idag finns tre olika journalistutbildningar på skolan: Journalistik och multimedia (JMM), Journalistik med samhällsstudier (JMS) och Journalistik, människa och miljö (JOM). JMM-programmet är den utbildning som är äldst av dessa, och som har utexaminerat flest kullar.

Tanken med JMM var att skapa en journalistutbildning som följde med i den medieutveckling som skedde under slutet av 1990-talet. På JMM skulle den nya tidens journalister utbildas, som kunde hantera både innehåll och teknik. Våren 1998 kunde utbildningen starta med en kull på 30 studenter.

I JMM-programmets utbildningsbeskrivning står följande:

”Journalistutbildningen JMM på Södertörns högskola är inriktad mot publicering i såväl traditionella som nya medieformer med huvudfokus på gestaltning av ett journalistiskt innehåll i interaktiva och multimediala medier.

Huvudämnet journalistik (90 hp) varvas med medieteknik (30 hp) och mediegestaltning (60 hp). Målet är att Du efter utbildningen ska vara väl förberedd för kvalificerad yrkesverksamhet, att du ska kunna följa och värdera medieutvecklingen kritiskt och samtidigt ha de verktyg som behövs för att utveckla journalistiken.”¹

¹ <http://jmm.sh.se/jmm/innehall/utbplan.htm> (15 maj 2008 kl. 21.07)

Mediegestaltningen var dock inte en del av kursplanen vid utbildningens start, utan tillkom först våren 2006. Detta för att man ville knyta ihop medietekniken och journalistiken.

Den första kullen, v98:orna, var de enda JMM:arna på skolan under ett års tid. Vårterminen 1999 antogs en ny kull, då med 40 studenter, och sedan utökade man antalet platser genom att även ta in studenter på höstterminen. Vårterminen 2000 var JMM-programmet den näst populäraste utbildningen på högskole- och universitetsnivå i Sverige, med 21,4 sökande per plats. År 2001 hade JMM klättrat högst upp på listan över Sveriges mest sökta program, och fortsatte vara populärast även år 2002. Idag har antalet sökande per plats minskat något, men JMM-programmet är fortfarande Södertörns högskolas mest sökta utbildningsprogram.

Detta innebär att det finns närmare 500 före detta JMM-studenter ute i arbetslivet. Men var är de och vad gör de?

1.2 Journalistutbildningens historia

Under en lång tid ansågs det inte som självklart att journalister skulle ha en akademisk utbildning. I början av 1900-talet fanns istället något som kallades ”utbildningstid”, som innebar två års tjänst i pressen.² När det sedan blev tal om en akademisk journalistutbildning på 1950-talet fanns många skilda åsikter. Svenska journalistförbundet, SJF³, var inte intresserat av utbildningsfrågan då de ansåg att det skulle vara upp till arbetsgivaren huruvida man ville utbilda sina journalister eller ej. Det blev diskussioner kring vad som krävdes för att bli journalist. Skulle det räcka med att vara född till det eller behövde man ha en akademisk grund att stå på?

Vid en diskussion i februari 1938 uttryckte SJF:s ordförande Emil Jacobsson att ”inga examina, inte ens studentexamen, kunde krävas i pressen med hänsyn till journalistyrkets fria natur”⁴. Det fanns dock ett växande intresse av att utbilda journalisterna akademiskt och på hösten 1938 initierades den anpassade filosofie kandidatexamen i Göteborg.⁵ Under krigstiden verkade dock denna högskoleexamen ha försvunnit och först 1959 bildades Journalistinstitutet för journalistisk grundutbildning. Därmed etablerades den första allmänna journalistutbildningen, som då var

² Petersson, Birgit (2006), *Från journalist till murvel: Journalistyrkets professionalisering från 1900 till 1960-talet*, Göteborg: Nordicom, s. 69

³ Svenska journalistförbundet är både ett fackförbund och ett yrkesförbund för journalister.

⁴ Petersson 2006, s. 307

⁵ *ibid*, s. 308

ettårig. 1967 blev utbildningen tvåårig och tio år senare blev journalisthögskolorna i Göteborg och Stockholm institutioner inom universiteten.⁶

Idag finns det ett antal olika journalistutbildningar vid ett flertal svenska lärosäten. Under 1990-talet etablerades flera multimedielinjer med både journalistiska och mediala inslag och Britt Hultén tar upp ”det treåriga multimedieprogrammet vid Södertörns högskola som ett kvalificerat exempel”⁷.

Det är inte bara vid högskolor och universitet som man kan utbilda sig till journalist, utan det finns även privata utbildningar som Poppius och folkhögskolor som tillhandahåller journalistutbildningar. I och med det ökade antalet utbildningar finns det även fler utbildade journalister idag och två tredjedelar av dagens journalistkår har någon form av journalistutbildning. En ”akademisk examen börjar också få en högre status inom branschen, både av arbetsgivare och fackförbund”⁸ menar Maria Edström i forskningsprojektet *Den svenska journalistkåren*.⁹

1.3 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att undersöka relationen mellan JMM-utbildningen och journalistyrket, samt huruvida JMM-programmet är en professionsutbildning som förbereder studenten för journalistyrket. Detta sker genom att intervjua före detta JMM-studenter.

Våra frågeställningar är således:

- Vilka föreställningar hade intervjupersonerna om journalistyrket då de var JMM-studenter, och hur väl stämmer dessa överens med deras nuvarande arbetssituation?
- Hur pass väl anser de före detta JMM-studenterna att JMM-programmet förberedde dem för journalistyrket?

⁶ Hultén, Britt (2001), ”Utbildning – behövs det?”, i Lindblom Hulthén, Agneta (red.) *Journalisternas bok 1901-2001*, Stockholm: Svenska journalistförbundet. ss.216-221

⁷ ibid, s. 226

⁸ Edström, Maria (2007) ”Journalisters arbete och utbildning – omstrukturering pågår”, i Asp, Kent (red), *Den svenska journalistkåren*, Göteborg: JMG, Göteborgs universitet, s. 64.

⁹ ibid, ss. 64-66. För mer information om forskningsprojektet *Den svenska journalistkåren*, se sida 12 i uppsatsen

- Hur anser de före detta JMM-studenterna att relationen mellan utbildningen och arbetslivet ser ut när det gäller normer och värderingar?
- Vilka kunskaper som förmedlades på utbildningen har de före detta JMM-studenterna nytta av i arbetslivet?
- Är JMM en professionsutbildning som förbereder studenten för journalistyrket som profession?

1.4 Disposition

Uppsatsen inleds med en kort bakgrund som beskriver JMM-programmet samt journalistutbildningarnas historia. Efter att vårt syfte och våra frågeställningar presenterats kommer kapitlet som behandlar den teoretiska ramen och tidigare forskning. I det tredje kapitlet presenteras vårt val av metod samt hur vårt urval gått till. Vårt resultat med tillhörande analys redovisas i kapitel fyra. I kapitel fem förs en diskussion, som till sist mynnar ut i våra slutsatser samt förslag på vidare forskning. I våra bilagor finns både intervjufrågorna och bakgrundsintervjufrågorna.

2. TEORETISK RAM OCH TIDIGARE FORSKNING

Det här kapitlet inleds med en presentation av vår teoretiska ram med kriterier för vad en profession är samt teorier kring professionaliseringen av journalistyrket. Detta för att vi ska kunna reda ut huruvida JMM-utbildningen är en professionsutbildning eller inte, och i så fall till vilken grad. Vi kommer även in på begreppen semiprofession samt de-professionalisering. Vidare diskuteras utbildningens betydelse i professionaliseringsprocessen, samt begreppet professionsutbildning. Kapitlet avslutas med en redovisning av tidigare forskning med anknytning till vår undersökning.

2.1 Professionalisering av journalistyrket

Kan journalistyrket klassas som en profession eller inte? Svaret på den frågan beror på vad vi avser med profession och vilka kriterier vi använder för att definiera begreppet. Om det definieras mer vardagligt, som ”ett yrke som kräver fackutbildning”, är svaret ja. Svaret blir däremot nekande om en rent vetenskaplig definition används. Detta skriver Birgit Petersson i boken *Från journalist till murvel*, där hon har forskat kring journalistyrkets professionalisering.¹⁰

2.1.1 Vad är en profession?

Ordet profession har latinskt ursprung och betyder ”offentligt allmänt yrke”. Profession är detsamma som yrke i allmänt språkbruk, enligt Nationalencyklopedin. I samhällsvetenskaplig terminologi definieras det dock som ett yrke vars auktoritet och status bygger på hög formell utbildning, ofta universitetsbaserad. Exempel på utövare av det som brukar anges som klassiska professioner är läkare, präster och jurister. En mängd nya professioner växte dock fram i och med den ökade arbetsdelningen och specialiseringen under industrialismen.¹¹

I diskussionerna kring journalistyrkets professionalisering under senare 1900-tal har forskare knutit an till sociologiska teorier kring begreppet. Inga Hellberg, professor i sociologi, menar att ”professioner är yrkesgrupper som klart avgränsat eller monopoliserat positioner på arbetsmarknaden på basen av ett kunskapsmonopol”.¹²

¹⁰ Petersson 2006, s. 18

¹¹ Nationalencyklopedin, http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=287394&i_word=profession. (21/4-08 kl 16.33)

¹² Engblom, Lars-Åke (2001). ”Varför professionalisering?” , i Lindblom Hultén, Agneta (red.) *Journalisternas bok 1901-2001*, Stockholm: Svenska journalistförbundet. s. 259

De flesta forskare utgår från samma grundkriterier för vad som utmärker en profession:¹³

- Särskilda yrkeskunskaper, ett slags kunskapsmonopol, som erhållits genom särskild utbildning, och som skapar en kunskapsklyfta mellan yrkesgruppen och allmänheten
- Autonomi – makten över sitt arbete, där självständighet och eget beslutsfattande är en del av det dagliga arbetet
- Särskild etik, särskild yrkeskodex, som regleras genom yrkesregler
- Särskilda yrkesorganisationer (som fackföreningar) och/eller statlig legitimering som utesluter andra från yrkesområdet
- Altruism – strävan efter att arbeta för ett högre syfte och samhällets bästa, kombinerat med en strävan efter objektivitet och neutralitet

2.1.2 Journalistyrket – en profession?

Journalistyrket är inte detsamma som när SJF bildades för drygt 100 år sedan. Det står klart att en uppenbar professionalisering av journalistyrket har skett under 1900-talet.¹⁴ Till vilken grad, på vilket sätt och vilka konsekvenser detta innebär finns det dock inget entydigt svar på. Att det finns faktorer som både talar för och emot yrkets professionalisering kan konstateras. Att professionaliseringen hänger samman med medieutvecklingen i stort, samt utvecklingen inom journalistutbildningen, är något som många tycks vara överens om.

Enligt ovan nämnda professionskriterier skulle journalistyrket till en viss del kunna klassas som en profession. Höjningen av utbildningsnivåerna i kombination med en mer systematisk rekrytering har lett till en ökad kompetens hos yrkesgruppen. Journalistyrket kräver i hög grad specifika kunskaper. Autonomin har ökat genom ett självständigare arbetssätt, och särskilda etiska yrkesregler har införts. SJF har blivit ett tydligt yrkesförbund med särskilda antagningskriterier. Journalister strävar även efter att arbeta för samhällets bästa genom deras ständiga bevakning av myndigheter, näringsliv och politiker, där journalistens främsta uppgift är att lyfta fram missförhållanden.¹⁵

¹³ Asp 2007 ss. 240-241, Engblom 2001, s. 259, Nygren, Gunnar (2008a), *Nybetsfabriken: Journalistiska yrkesroller i en förändrad mediavärld*, Lund: Studentlitteratur, ss. 49-50, Nygren, Gunnar (2008b), *Yrke på glid: Om journalistrollens de-professionalisering*, Stockholm: Stiftelsen Institutet för mediastudier, s. 13 och ss. 17-19, Peterson 2006, s.23

¹⁴ Engblom 2001 s. 259 och s. 263

¹⁵ Engblom 2001, ss. 268-269 och s. 272

De senaste 10-15 åren finns det dock mycket som pekar på att professionaliseringen av journalistyrket försvagats. Journalisterna har inte längre ensamrätt på sina kunskaper, sina källor eller möjligheten att bli publicerad. De journalistiska kunskaperna är idag mindre unika. Detta på grund av journalistutbildningarnas utbredning och de nya ingångarna till yrket. Journalisters kunskaper är heller inte nödvändigtvis djupare än publikens, därför får de inte samma respekt som specialiserade personers kunskaper. En väsentlig del i detta har även utvecklingen av den digitala tekniken, som gör att vem som helst kan publicera journalistiskt material exempelvis på Internet. Därmed kan även vem som helst ha förfogande över en stor del av journalistens källor.¹⁶

De nya medieformerna, som t.ex. bloggar på Internet, bidrar också till att gränserna mot bland annat reklam har blivit allt otydligare. I detta avseende har de etiska yrkesreglerna börjat ifrågasättas. Reglerna blir också allt svårare att bevara på en nationell nivå i och med internationaliseringen av nyhetsförmedlingen.¹⁷

Vinstkraven på medieföretagen, med undantag från public service, gör att de altruistiska målen får ge vika. Oegennyttan hos journalisterna har de senaste 10-20 åren därmed försvagats.¹⁸

Journalistförbundet var visserligen som starkast i slutet på 1990-talet, men medlemsantalet har sedan 2002 börjat sjunka. För att utöva journalistyrket krävs det fortfarande ingen formell kompetens och inte heller samhällets godkännande genom legitimering eller annat erkännande. Kravet på utestängningen av andra kan således inte uppfyllas, utan håller snarare på att försvagas.¹⁹

2.1.3 Semiprofession

Slutsatserna i de ständiga diskussionerna kring professionaliseringen verkar för många dock vara att journalistyrket varken kan eller någonsin kommer att kunna klassas som en ”full profession”. Istället talar man om en ”semiprofession”, ett begrepp som brukar definieras som ”yrken som använder sig av dubbla strategier och ännu inte nått full professionell status”²⁰. Denna förklaring stämmer väl in på journalistyrket, enligt Petersson. Hon menar att journalistyrket, varken idag eller vid 60-talets slut, har kunnat klassas som en profession i kvalificerad, vetenskaplig mening.

¹⁶ Nygren 2008a, ss. 50-52, Engblom 2001, ss. 272-273

¹⁷ Nygren 2008a s. 51

¹⁸ ibid

¹⁹ Nygren 2008a ss. 50-52

²⁰ Petersson 2006, s. 425

Som avgörande faktorer till detta tar hon upp avsaknaden av högre obligatorisk utbildning med speciell examen och legitimation, avsaknaden av självständighet och ansvar i yrkesutövningen, samt det faktum att SJF inte kontrollerar rekryteringen.²¹

Petersson pekar däremot på att både högskoleutbildning och yrkeskodex finns inom journalistyrket, vilket har funnits sedan 60-talet, då även arbetsvillkoren och lönen förbättrades väsentligt. Professurer och vetenskaplig forskning om journalistyrket har sedan ett tiotal år tillbaka etablerats, vilket främjar kontrollen över kunskapsutvecklingen och bidrar till byggandet av en betydande kunskapsbas. Detta har utan tvivel bidragit till en statushöjning och därmed ökad professionaliseringsgrad, enligt Petersson.²²

Även Kent Asp framhåller att journalistyrket inte kan eller kommer att kunna utvecklas till en full profession, då journalistyrket skiljer sig från andra professioner i ett väsentlig avseende. Journalister agerar nämligen emot samhällets maktaktörer i själva yrkesutövningen, vilket exempelvis inte en undervisande lärare eller en undersökande läkare gör. Professionalisering av journalistyrket strider mot en folkstyrelse som bygger på fri åsiktsbildning, eftersom alla i vårt samhälle har rätt att göra sin röst hörd, och därmed också ägna sig åt journalistik. Något som skulle betecknas som legitimerade journalister skulle, enligt Asp, därför medföra stora konsekvenser för samhället och demokratin.²³

2.1.4 De-professionalisering

De senaste tio åren finns det även tecken som visar på en ”de-professionalisering” av journalistkåren, som syftar på att journalistyrket snarare tenderar till att gå mer och mer ifrån professionaliseringen. Detta diskuterar Gunnar Nygren i sin bok *Yrke på glid*. Nygren menar att det skedde en tydlig professionalisering av journalistyrket under 1900-talet utifrån sociologiska forskningsdefinitioner, och att det finns mycket inom journalistiken som inte har förändrats i och med framväxten av ny teknik och nya medieformer. Däremot sker det tydliga förändringar under ytan som påverkar journalisternas ställning som en självständig profession.²⁴

²¹ ibid

²² ibid

²³ Asp 2007, s. 239 och s. 246

²⁴ Nygren 2008b, ss. 20-21 och s. 158

Professionen har enligt Nygren blivit mer oenhetlig. Som exempel på detta tar han bland annat upp det faktum att det blir svårare att säga vad som är journalistiskt arbete samt vem som är journalist idag, på grund av den otydligare arbetsdelningen. Internets möjligheter leder till att journalisternas ensamrätt på kunskap och publicering försvinner. Han pekar även på att professionens institutioner försvagas i och med det sjunkande medlemsantalet i SJF, och i samband med detta ifrågasätts det huruvida de etiska reglerna efterföljs och fungerar. De ekonomiska drivkrafterna i medieföretagen leder också till att journalisternas altruism, oegennyttan, försvagas.²⁵

Enligt Nygren tyder forskning på att de-professionaliseringen således hänger ihop med både den ökade differentieringen i medierna, de nya medieformer och framväxten av de kommersiella etermedierna. De-professionaliseringen blir även märkbar i en minskad autonomi, eftersom den hårdare styrningen snävar åt journalistens fria arbete och gör att det i större grad följer rutiner.²⁶ ”Utan en självständig ställning kan varken de enskilda journalisterna eller redaktionerna sätta de professionella normerna och idealen före marknadslogik eller byråkratisk styrning”²⁷, skriver Nygren. Han pekar också på det faktum att så många journalister står utan fast jobb idag, vilket ytterligare försvagar den enskilda journalistens ställning. Drygt en tredjedel av medlemmarna i SJF frilansar, har tillfälliga anställningar eller är arbetslösa, vilket sätter dem i en svag beroendeställning gentemot arbetsgivare och beställare. Dessa journalisters autonomi i arbetet blir därmed mycket liten.²⁸

2.1.5 Utbildningens betydelse i professionaliseringsprocessen

Även om många motsatte sig en akademisk journalistutbildning och trots att SJF var passiva i utbildningsfrågan så kom högskoleutbildningen ändå till stånd, vilket gjorde att ”journalistyrkets status och anseende ökade”²⁹. Således har utbildning haft en betydande del i professionaliseringsprocessen.

Idag är en majoritet av journalisterna högskoleutbildade och SJF rekommenderar en grundutbildning på minst två år för journalister³⁰. Petersson menar att ”en högre, specialiserad

²⁵ ibid, s. 20 och ss. 158-160

²⁶ ibid, s. 20 och s. 161

²⁷ ibid, s. 161

²⁸ ibid, s. 163

²⁹ Petersson 2006, s. 422

³⁰ http://www.sjf.se/portal/page?_pageid=53,5552328&_dad=portal&_schema=PORTAL (15 maj 2008 kl 20.52)

utbildning och examen från journalisthögskola är numera nästan regel”³¹, men det ställs inga absoluta krav på en examen och journalister har ingen legitimation. Därför bör journalistyrket anses som en semiprofession, enligt henne.

Med tanke på att många av de äldre medarbetarna på redaktionerna saknar utbildning medan de yngre oftast har utbildning i någon form finns idag stora generationsskillnader.³² Allt tyder dock på att en överhängande majoritet av framtidens journalister kommer att ha en högskoleutbildning som grund. Man kan även se tendenser på att det kommer att bli allt vanligare att kombinera en journalistutbildning med ytterligare en examen och således ha dubbla akademiska utbildningar.³³

Huruvida det krävs en journalistutbildning för att bli en bra journalist råder det bland journalisterna delade meningar om.³⁴ Högskoleverkets bedömaregrupp konstaterade år 2000 att det inte är nödvändigt med en formell utbildning och enligt Lars-Åke Engblom är detta en spärr som gör att ”journalistiken knappast kan bli en profession i klassisk mening”³⁵.

Hultén slår däremot fast att utbildning är nödvändig och att svaret på frågan om huruvida man kan utbilda sig till journalist är att ”man måste utbilda sig till journalist”³⁶. Vidare menar hon att utbildningsvägarna kan se olika ut, men att det är viktigt att ta frågan om en kvalificerad utbildning på allvar. Dessutom påtalar hon att journalistutbildningarna ”i allt högre grad är beroende av investeringar i ny medieteknik”³⁷.

Lennart Weibull anser att ”utbildningen spelat en nyckelroll” i ”etableringen av journalistkåren”³⁸. Han påpekar dock att många journalister har en högskoleutbildning inom något annat än journalistik. Vidare konstaterar han att det inte alls är nödvändigt att ha en journalistisk högskoleutbildning för att arbeta som journalist men att det faktum att det finns en sådan ”representerar ett slags yrkesmässig kärna”³⁹.

³¹ Petersson 2006, s. 412

³² Edström 2007 s. 64

³³ http://www.sjf.se/portal/page?_pageid=53,5552328&_dad=portal&_schema=PORTAL (15 maj 2008 kl 20.52)

³⁴ Wiik, Jenny (2007), ”Journalisternas syn på sig själva”, i Asp, Kent (red), *Den svenska journalistkåren*, Göteborg: JMG, Göteborgs universitet, s. 124

³⁵ Engblom 2001, s. 272

³⁶ Hultén 2001, s. 229

³⁷ ibid

³⁸ Weibull, Lennart (red) (1991), *Svenska journalister: Ett gruppporträtt*, Stockholm: Tiden, s. 177

³⁹ ibid

2.1.6 Professionsutbildning

En professionsutbildning är en utbildning som är kopplad till ett särskilt yrkesområde. En professionsutbildning är inte bara praktiskt inriktad utan undervisningen innehåller även teori och grundläggande principer. Som exempel på typiska professionsutbildningar kan läkarutbildningen och lärarutbildningen nämnas.

En professionsutbildning måste inte innehålla praktiska moment utan det kan förutsättas, och i vissa fall även krävas, att den praktiska träningen kommer att erhållas först efter utbildningen. Att lära ut en ideologi är oundvikligt i en professionsutbildning. Enligt Eliot Freidson⁴⁰ är det viktigare att ha en stadig grund i grundläggande teori och normer än att faktiskt få övning i vad som endast kan vara en liten del av vad olika arbetssituationer kan komma att kräva.⁴¹ Vidare menar han även att en professionsutbildning skall vara en formell utbildning utanför arbetsmarknaden som tillhandahåller kvalifikationer som kontrolleras av yrket.⁴²

En större del av journalistkåren har genomgått en journalistutbildning och det är det enda som talar för en fortsatt professionalisering, menar Nygren. Dock påpekar han att de olika utbildningarna skiljer sig mycket åt och att professionens inflytande över dem minskat. Dessutom verkar utbildningarna gå mot att bli mer generella medieutbildningar där studenterna inte nödvändigtvis går vidare till just journalistik utan även till informationsbranschen och PR.⁴³

2.2 Tidigare forskning

Här presenteras först forskningsprojektet *Den svenska journalistkåren*, under ledning av Asp, som vi även redovisat teorier ifrån tidigare i uppsatsen. Sedan följer en inblick i forskningen kring journalistrollens förändring. Till sist presenteras forskning kring journaliststudenters ideal samt syn på mediebranschen.

2.2.1 Den svenska journalistkåren 2005

I forskningsprojektet *Den svenska journalistkåren* har fem undersökningar utförts, med syfte att beskriva vilka de svenska journalisterna är. Undersökningarna har genomförts under ledning av

⁴⁰ Freidson är professor i sociologi med ett betydande internationellt anseende inom professionsforskningen.

⁴¹ Freidson, Eliot (2001), *Professionalism: The third logic*, Chicago: The University of Chicago Press, s. 95

⁴² ibid, s. 127

⁴³ Nygren 2008b, s. 160

professor Kent Asp vid institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet. Den första undersökningen gjordes år 1989 och den senaste 2005.⁴⁴

I 2005 års undersökning framkommer att 67 procent av de cirka 20 000 journalisterna som arbetar i Sverige har journalistutbildning. I takt med att intresset för utbildning har ökat har följaktligen antalet utbildningar ökat. Mellan 800-1000 journalister utexamineras årligen från ett 20-tal olika utbildningar. Förutom de traditionella journalisthögskolorna i Stockholm och Göteborg finns idag en mängd andra journalistutbildningarna att välja på, så som folkhögskolor, fristående kurser och privata utbildningar, fördelade på flertalet orter runt om i landet. Detta kan jämföras med att det 1989 endast var 42 procent av journalisterna som hade journalistutbildning. Samma år hade nästan var tionde journalist enbart grundskoleutbildning, medan det i 2005 års undersökning är 2 procent som har enbart grundskoleutbildning. En tydlig höjning av journalisters utbildningsnivåer har därmed skett.⁴⁵

Journalistutbildningar förmedlar en yrkesideologi till studenterna och sägs därför vara ”starkt socialiserande miljöer”⁴⁶. Förutom praktiska kunskaper förmedlar de även en bild av hur en journalist bör agera och därför kan utbildningarna möjligen sägas fungera som ”agenter i professionaliseringsprocessen”⁴⁷. Marina Ghersettis analys av 2005 års undersökning visar att de nyutexaminerade journalisterna är väl förberedda för journalistyrket. Dock framkommer det att nyutexaminerade journalister snabbt anammar de professionella ståndpunkter och värderingar som finns ute på redaktionerna. Den prägel som journalistutbildningarna förmedlar försvinner snabbt väl ute i arbetslivet, menar Ghersetti.⁴⁸

I *Den svenska journalistkåren* presenteras även uppgifter från SJF. Förbundet är både ett fackförbund och ett yrkesförbund med drygt 18 000 medlemmar varav ungefär 15 000 är yrkesverksamma journalister. SJF:s egen uppskattning är att runt 90 procent av alla journalister är medlemmar i förbundet. Mellan åren 2000 och 2005 har antalet medlemmar minskat från 18 474 till 18 139 och en hypotes är att det i och med 2000-talets högkonjunktur finns ännu fler journalister som skulle kunna bli medlemmar. En generell trend är att yngre människor inte blir fackligt anslutna i lika stor omfattning som tidigare generationer.⁴⁹

⁴⁴ Asp 2007, s. 5

⁴⁵ Edström 2007, s. 55 och ss. 64-65

⁴⁶ Wiik 2007, s. 82

⁴⁷ ibid

⁴⁸ Ghersetti, Marina (2007), ”Vad bestämmer nyhetsvärdet”, i Asp, Kent (red), *Den svenska journalistkåren*, Göteborg: JMG, Göteborgs universitet, ss. 106-107

⁴⁹ Edström 2007, ss. 55-56

2.2.2 Förändrade arbetsvillkor för journalister

Det finns många som forskar kring den pågående medieutvecklingen och vad den innebär för journalistens yrkesroll. För att skapa en överblick av vad som hittills framkommit i ämnet har vi sammanställt det vi funnit relevant från olika medieforskare.

Håkan Hvitfelt och Gunnar Nygren konstaterar i det inledande kapitlet i boken *På väg mot medievärlden 2020* följande: ”Medievärlden förändras snabbt. Förändringarna berör såväl mediernas ekonomi, teknik och produktionsvillkor, mediernas innehåll och distributionsformer, mediekonsumtionen som de demokratiska processerna inom hela samhället.”⁵⁰

Idag arbetar allt färre journalister med papperstidningar. Många arbetar med elektronisk publicering då webben har tagit över och medieföretagen använder sig av ett flertal olika publiceringskanaler. Detta är en pågående process och det innebär förstås att journalisternas yrkesroll förändras, enligt Maria Edström.⁵¹ Att vara journalist innebar för 15-20 år sedan att arbeta på en redaktion med research, behandling, och presentation av materialet som fyllde ett program eller en tidning, enligt Nygren. Det var således lätt att definiera begreppet journalist. Idag är så inte fallet.⁵²

Enligt Rolf Torstendahl förändras professioner i och med samhällets utveckling. Med ny teknik och nya villkor på arbetsmarknaden kan de komma att ”växa eller tyna bort”.⁵³ Marknad och ekonomi styr teknikutvecklingen och således även medieutvecklingen idag, menar Nygren. I takt med att fler stora medieföretag skapas och redaktioner slås samman drivs teknikutvecklingen framåt. Då många av medieföretagen tillämpar flerkanalpublicering ökar kraven på journalisterna. De måste själva klara av flera led i arbetsprocessen, då exempelvis specifika tjänster såsom tekniker och grafiker inte längre behövs, och de ska även kunna arbeta i flera medieformer.⁵⁴

Så kallade multijournalister eller multireportrar, journalister som besitter multikompetens, blir därmed eftertraktade. Begreppet multireporter kan syfta på en journalist som arbetar inom en medieform men utför flera led i arbetsprocessen, så som research, fotografering eller filmande,

⁵⁰ Hvitfelt, Håkan & Nygren, Gunnar (red) (2005), *På väg mot medievärlden 2020 – journalistik, teknik, marknad*, tredje upplagan, Lund: Studentlitteratur. s. 17

⁵¹ Edström 2007, s.55

⁵² Nygren 2008a s. 57

⁵³ Nygren 2008b, ss. 27-28

⁵⁴ Nygren 2008b s. 32

produktion och redigering. Begreppet kan också användas för att beskriva en journalist som arbetar med olika medieformer samtidigt.⁵⁵

Nygren menar att de flesta journalister redan är multireportrar om den första definitionen av begreppet används. På etermedierna där arbetsuppgifterna är flest är man i hög grad multireporter idag. På dagstidningarna har man länge gjort olika saker, men de senaste åren har allt fler fått både fotografera, redigera och korrekturläsa. Även då den andra begreppsdefinitionen används kan en hel del journalister tituleras som multireportrar genom att de utöver att publicera material i huvudkanalen även publicerar på en webbsida.⁵⁶

En uppenbar konsekvens av medieutvecklingen, och framförallt av teknikens möjligheter, blir att det journalistiska arbetet går snabbare. Detta innebär högre krav på journalisterna som blir tvungna att producera mer material för att se till att fylla det tilltänkta medieutrymmet. Trots att detta innebär ett högre arbetstempo är journalisterna i Nygrens undersökning positiva till att arbetet går snabbare med den nya tekniken. Det journalistiska arbetet har alltid varit stressigt till följd av kravet på att möta deadlines, men många journalister menar att det blivit mer stressigt de senaste 5-10 åren. Många påtalar även att det blivit färre medarbetare på redaktionerna.⁵⁷

På grund av de premisser som webbjournalistiken innefattar, dvs. snabbare och ständig publicering, kan man se tendenser på andra inställningar till journalistiken. Källkritik och korrekthet ter sig inte lika viktigt. Kraven på snabb publicering gör att man skär ner på en utförligare faktakontroll. Detta kan innebära ett förändrat synsätt gällande de normer och värderingar som ligger bakom nyhetsvärdering och det journalistiska arbetet.⁵⁸

En tydlig tendens i medieutvecklingen är att de ekonomiska drivkrafterna blir starkare. Konkurrensen ökar bland medieföretagen som styrs av marknaden och är beroende av sina annonsintäkter. Detta leder i sin tur till att de nischade medierna växer, dvs. allt fler medier riktar sig till smalare publik. För journalistiken innebär detta att publikerna med specialintressen kan ställa högre krav på innehållet och således krävs det mer specialiserade kunskaper hos journalisterna.⁵⁹

⁵⁵ Nygren 2008a s. 270

⁵⁶ Nygren 2008b s. 71

⁵⁷ ibid s. 68 och s. 91

⁵⁸ Nygren 2008b, ss. 114-118

⁵⁹ Nygren 2008b, s. 40 och ss. 59-61

I och med att journalistiken förflyttas till större medieföretag blir journalistikens gränser otydligare. Företagsekonomiska motiv går före de publicistiska och medarbetarna inom företagen har inte samma journalistiska värderingar och normer. Journalistiken sprider ut sig över flera områden, som exempelvis underhållning, reklam och fiktion, enligt Hvitfelt och Nygren.⁶⁰

2.2.3 Journaliststudenters ideal samt syn på mediebranschen

Jenny Lundmark och Emelie Östergren har i sin C-uppsats *Morgondagens journalister – en studie av journaliststudenters bakgrund och ideal* undersökt hur nyblivna journaliststudenter och yrkesverksamma journalister skiljer sig åt när det gäller bakgrund, ideal och syn på mediebranschen. De fann att journaliststudenterna och journalistkåren liknar varandra i vissa avseenden, såsom i synen på mediebranschen, granskningsidealet och i åsikter om samhällsfrågor. Dock skiljde sig de två grupperna åt vad det gällde exempelvis journalistiska ideal, intresse för politik samt politisk tillhörighet.

Lundmark och Östergren förutsätter utifrån sina resultat att journaliststudenterna har haft ett självförverkligande syfte då de valt journalistyrket. Dock hamnade faktorer som hög status och kändisskap långt ner när journaliststudenterna skulle svara på varför de vill bli journalister. Detta trots kommersialiseringen av journalistiken som innebär att journalister själva mer och mer framstår som varumärken. Lundmark och Östergren menar att detta kan bero på att ”utbildningarna är snabba på att presentera en idealisk bild av hur en journalist bör vara”⁶¹. Dessutom menar de att den gamla skolans journalister, som nu arbetar som lektorer på journalistutbildningarna, ofta har andra föreställningar om hur journalistrollen ser ut till skillnad från hur den faktiskt ter sig i dagens mediasamhälle.⁶²

De två grupperna skiljer sig åt när det gäller synen på objektivitet. En större andel av journaliststudenterna än journalisterna håller med om att ”en journalist bör vara en neutral rapportör av det som sker”⁶³. Detta kan bero på att journalisterna som är ute i arbetslivet inser att detta är ett yrkesideal som är orealistiskt med tanke på den subjektivitet som alltid förekommer i till exempel valet av vilka frågor som ställs eller vilka källor som används.⁶⁴

⁶⁰ Hvitfelt & Nygren 2005, s. 235

⁶¹ Lundmark, Jenny & Östergren, Emelie (2007), *Morgondagens journalister – en studie av journaliststudenters bakgrund och ideal*, C-uppsats i journalistik, Södertörns högskola, s. 34

⁶² *ibid*, ss. 33-34

⁶³ *ibid*, s. 28 och ss. 35-36

⁶⁴ *ibid*, ss. 35-36

Lundmark och Östergren kommer vidare fram till att så många som en av fem journaliststudenter skulle vilja arbeta med information eller PR, vilket enligt SJF inte längre räknas som ett journalistiskt arbetsområde. Den slutsatsen de drar om detta är att det beror på att journalistrollen blivit otydligare och att journalistikens gränser gentemot ekonomi och reklam har suddats ut.⁶⁵

⁶⁵ *ibid*, s. 33

3. METOD OCH URVAL

I detta kapitel redovisas den metod vi har använt samt syftet bakom vårt metodval. Här presenteras också vår urvalsprocess och vår slutliga urvalsgrupp.

3.1 Val av metod

Metoden vi har använt oss av är kvalitativa intervjuer. Detta för att få en djupare förståelse för JMM-utbildningens betydelse, samt för att kunna gå in på bakomliggande orsaker till de före detta studenternas uppfattning av relationen mellan utbildning och arbetsliv.

Vårt mål har således inte varit att göra en kvantitativ kartläggning av de före detta JMM-studenternas arbetssituation eller redovisa den allmänna uppfattningen de har om JMM-utbildningen, då denna typ av undersökning är något som under våren 2008 genomförs av Södertörns högskola.

Genom djupgående diskussioner har vi istället fokuserat på att få information om intervjupersonernas föreställningar och reflektioner, vilket är en av fördelarna med kvalitativa intervjuer. Detta hade varit omöjligt att komma åt i en kvantitativ undersökning. En annan fördel med kvalitativa intervjuer är att vi har kunnat prova egna hypoteser och kunskapsmodeller under intervjuens gång, samt få kommentarer till uppgifter från andra källor. Med kvalitativa intervjuer har vi även kunnat observera intervjupersonernas reaktioner samt sätt att prata.⁶⁶ Exempelvis har vi kunnat lägga märke till vilka frågor som varit svåra att svara på, samt hur intervjupersonerna reagerat genom uttryck och sinnesstämningar.

3.2 Intervjuernas utformning och genomförande

Vi började med att via telefon göra korta kvantitativa bakgrundsintervjuer, som till formen var strukturerade efter ett frågeformulär.⁶⁷ Utifrån dessa gjorde vi vårt urval till de kvalitativa intervjuerna. Inför de kvalitativa intervjuerna hade vi i förhand inringat de teman vi ville ta upp, och inom dessa definierat frågor som vi placerat i en schematisk ordning. Vi har dock inte känt oss låsta av detta frågeformulär under intervjuerna, utan har avvikit från frågornas ordning och flikat in med uppföljande frågor och sidospår då detta har tett sig naturligt.

⁶⁶ Østbye, Helge m.fl. (2003), *Metodbok för medievetenskap*. Malmö: Liber ekonomi, s. 101

⁶⁷ Se bilaga 1

De kvalitativa intervjuerna har till formen därmed varit semistrukturerade, vilket kännetecknas av att man i förväg utarbetat en intervjuguide men under intervjun har stor flexibilitet och lämnar utrymme för följdfrågor. Följdfrågornas funktion är dels att fungera som en kontroll på att vi förstår vad som sägs eller en kontroll på hur vi ska tolka det som sägs, samt att fungera som bekräftelse på att vi är intresserade av intervjupersonens uttalanden. De kan även användas för att utmana intervjupersonens uttalanden och locka till fler reflektioner samt styra samtalet i relevanta riktningar.⁶⁸

Vi såg till att varje intervjuperson avsatte cirka en timme för det inbokade intervjutillfället, så att intervjun skulle kunna genomföras i lugn och ro. För att intervjupersonen skulle känna sig så bekväm som möjligt och därmed kunna ge så uppriktiga svar som möjligt lät vi dem välja plats, med det enda kravet att det skulle vara en relativt ostörd plats. Detta för att vi inte skulle bli avbrutna av telefoner, kollegor eller annat. Platserna för intervjuerna har därmed varierat, vi har varit i hemmet, på arbetsplatsen och på ”neutral mark”.⁶⁹

För att ytterligare främja en trygg och bekväm intervjusituation har vi försökt att genomföra intervjun som ett vanligt samtal, och odlat denna samtalsform redan från början av intervjun.⁷⁰ Vi såg det därmed som naturligt att börja med enkla och informativa frågor i vårt frågeformulär, så som ”Vad är din nuvarande sysselsättning?” och ”Vilken är din anställningsform?”. Allt eftersom övergick vi till frågor som kräver mer eftertanke, så som ”Varför ville du bli journalist?” och ”Vilka förväntningar hade du på journalistyrket då du var journaliststudent?”. Mot slutet övergick vi till de frågor som kräver allra mest eftertanke och som vi förväntade oss skulle framkalla de längre resonemangen, som ”Hur ser du på journalistik idag jämfört med de normer och värderingar som präglade utbildningen?”.⁷¹

Under intervjutillfällena har vi delat upp oss så att en av oss har skött själva intervjun, medan den andra koncentrerat sig på att kontrollera bandspelaren samt att lyssna och fälla in med eventuella följdfrågor och sidospår som intervjuaren missar att ta upp. Användandet av bandspelaren har gjort att vi har kunna koncentrera och engagera oss helt under varje intervjutillfälle. Därmed har vi sedan kunnat lyssna igenom intervjuerna i efterhand och skriva ut dem i sin helhet. Denna

⁶⁸ Østbye m.fl. 2003, s. 103 och s. 105

⁶⁹ *ibid*, s. 104

⁷⁰ *ibid*, ss. 104-105

⁷¹ Se bilaga 2

metod tyckte vi även var lämplig eftersom att det under efterbehandlingen skapas en tydligare förståelse för vad som är relevant eller inte, då nya insikter kan ha kommit upp under och efter intervjuerna.⁷²

3.3 Urvalsprocessen

I urvalsprocessen utgick vi från en lista med namn på studenter som läst kursen *JO2030 Gestaltning i nya medier och praktik*, som är den sista terminen på JMM-programmet. På dessa listor finns studenter som började utbildningen vårterminen år 2000, dvs. den årskull som kallas v00, till och med de som började utbildningen vårterminen 2004, dvs. årskullen v04.

Därmed valde vi bort studenter som inte avslutat sin JMM-utbildning. Detta för att se till att alla i urvalsgruppen har haft samma förutsättningar. Dessutom är det JMM-utbildningen i sin helhet i relation till arbetsmarknaden som vi avser att undersöka. Därmed anser vi att det inte går att besvara våra frågeställningar utifrån intervjuer med studenter som enbart genomfört delar av utbildningen.

Vi valde även bort studenter från de två kullar som avslutat utbildningen det senaste året, dvs. årskullarna h04 och v05. Dessa studenter har haft mindre än ett år på sig att etablera sig på arbetsmarknaden, vilket vi ansåg vara för lite för att kunna tillhöra samma urvalsgrupp som de vi avser att undersöka. Detta gjorde vi således för att kunna ge en så rättvis bild av etableringen på arbetsmarknaden som möjligt.

3.4 Urvalsgrupp

Vi ville få ett så representativt urval som möjligt utifrån dessa fyra faktorer: sysselsättning, bostadsort, könstillhörighet samt tid sedan avslutad JMM-utbildning.

På den lista vi utgått ifrån fanns 266 namn. Från dessa valde vi slumpmässigt ut 25 personer som vi ringde och gjorde en första bakgrundsintervju med. Detta för att skapa oss en första bild av vad före detta JMM-studenter ägnar sig åt idag. Efter att ha intervjuat dessa 25 personer kunde vi dela upp dem i fem olika kategorier utifrån vad de ägnar sig åt. Dessa kategorier använde vi sedan för att i vårt urval få en representativ spridning gällande intervjupersonernas sysselsättning:

⁷² Østbye m.fl. 2003, s. 106

- Journalistik, fast anställd: 10 personer → 4 intervjupersoner
- Journalistik, deltidanställd/vikarie: 3 personer → 1 intervjuperson
- Journalistik, frilans: 2 personer → 1 intervjuperson
- Övrigt journalistikrelaterat, ex information: 5 personer → 2 intervjupersoner
- Inte journalistik alls/arbetssökande: 5 personer → 2 intervjupersoner

Den största kategorin, fast anställda journalister, delade vi upp i två underkategorier: bosatta i Stockholm och bosatta utanför Stockholm. Av personerna i denna kategori var sju bosatta i Stockholm, vilket ledde till tre utvalda intervjupersoner därifrån. Tre personer var bosatta utanför Stockholm, vilket ledde till en intervjuperson därifrån. Detta för att få en geografisk spridning av urvalet. Även i övriga kategorier hade vi den geografiska spridningen i åtanke.

Av de 266 namnen på listan var 181 kvinnor och 85 män. Det betyder att cirka 70 procent av de före detta studenterna är kvinnor. För att spegla verkligheten i största möjliga mån har vi även tillämpat denna könsfördelning på vårt urval. På grund av att en kvinnlig tilltänkt intervjuperson inte kunde ställa upp fick vi dock ersätta henne med en manlig intervjuperson som överrenstämde med vår tänkta profil. I sista sekund drog sig även ytterligare en kvinnlig intervjuperson ur. Därmed bestod vårt slutliga urval av nio personer, fem kvinnor och fyra män.

Vi har även försökt få vårt urval att omfatta studenter från olika årskullar, för att inkludera personer som varit ute på arbetsmarknaden under olika lång tid.

3.5 Anonymitet

Vi har låtit våra intervjupersoner vara anonyma genom att använda oss av fingerade namn samt censurera all identifierande information som framkommit genom intervjuerna. Detta informerade vi intervjupersonerna om via ett mejlutskick innan intervjutillfället, som även tog upp intervjupersonernas roll i och syftet med vår forskning. De fingerade namnen är dessutom tänkta att skapa karaktär åt intervjupersonerna samt att fungera som en igenkänningsfaktor.

4. RESULTAT OCH ANALYS

Detta kapitel inleds med en presentation av de nio intervjupersonerna. Därefter redovisas det resultat vi har kommit fram till genom intervjuerna, där intervjupersonerna urskiljs genom deras fingerade namn. Resultatet är uppdelat på två delar, ”Om journalistyrket” och ”Om JMM-utbildningens betydelse”. Dessa är i sin tur uppdelade i underrubriker, efter intervjupersonernas svar på frågor med liknande innehåll och betydelser.

4.1 Presentation av intervjupersoner

Intervjuperson 1 – ”Alice”

Kvinna, 24 år, bor i Stockholm. Fullföljde hela JMM-programmet, gick ut 2007. Fast anställd sedan cirka ett år tillbaka som journalist och webbredaktör på en kändissajt. Tjänar mellan 25 000 och 30 000 kr i månaden.

Intervjuperson 2 – ”Björn”

Man, 26 år, bor i stad i södra Sverige. Fullföljde hela JMM-programmet, gick ut 2005. Fast anställd sedan snart ett år tillbaka som skribent och analytiker på ett företag som jobbar med spelinformation. Tjänar cirka 23 000 kr i månaden.

Intervjuperson 3 – ”Clara”

Kvinna, 40 år, bor i en svensk storstad utanför Stockholm. Fullföljde hela JMM-programmet, gick ut 2004. Fast anställd som informatör på en stadsdelsförvaltning sedan ett år tillbaka. Tjänar cirka 27 000 kr i månaden.

Intervjuperson 4 – ”Dennis”

Man, 31 år, bor utanför Stockholm. Fullföljde hela JMM-programmet, förutom en rest på en fempoängskurs, gick ut 2004. Jobbar som lärare åt en mindre grupp elever med särskilda behov åk 6-9. Har kontrakt på ett års tid, fram till hösten. Tjänar cirka 21 000 kr i månaden.

Intervjuperson 5 – ”Emil”

Man, 31 år, bor i Stockholm. Fullföljde hela JMM-programmet, gick ut 2005. Tillsvidareanställd på webben på stor dagstidning som webbredaktör och reporter på sporten, sedan i augusti 2007. Tjänar cirka 28 000 kr i månaden.

Intervjuperson 6 – ”Frida”

Kvinna, 26 år, bor i Stockholm. Fullföljde hela JMM-programmet, gick ut 2006. Fast anställd nyhetschef och webbredaktör på en ekonomitidning på nätet, har arbetat där i ett år och sju månader. Tjänar cirka 30 000 kr i månaden.

Intervjuperson 7 – ”Gabriella”

Kvinna, 34 år, bor i mellersta Sverige. Fullföljde hela JMM-programmet, gick ut 2003. Fast anställd reporter och programledare på en lokalradiostation sedan fyra år tillbaka. Tjänar cirka 23 000 kr i månaden.

Intervjuperson 8 – ”Hanna”

Kvinna, 27 år, bor i mellersta Sverige. Fullföljde hela JMM-programmet, gick ut 2003. Pluggar till lärare för de yngre åldrarna sedan två år tillbaka. Jobbar även extra som timanställd på en lokaltidning som allmänreporter.

Intervjuperson 9 – ”Isak”

Man, 26 år, bor i Stockholm. Fullföljde hela JMM-programmet, gick ut 2007. Frilansande webbreporter/webbredaktör på en IT-tidning, kommer bli fast anställd till hösten. Tjänar ca 24 000 kr i månaden.

4.2 Om journalistyrket

4.2.1 Orsaker till nuvarande arbetssituation

Vilken typ av jobb man har och var man hamnar beror i journalistbranschen till stor del på tillfälligheter. Det framkommer i flera av intervjupersonernas resonemang. Man ser inte sitt arbete som det man allra helst vill arbeta med utan snarare som en anhalt i yrkeslivet.

Frida menar att hennes nuvarande arbete på en ekonomitidning på nätet inte på något sätt är hennes drömjobb, eller att ekonomi är något drömmämne att skriva om. Hon ser det istället som att det är ett journalistiskt jobb med fast anställning, och att man måste börja någonstans. Isak uppger att han faktiskt inte vet varför han inte jobbar någon annanstans, och att hans yrkessituation nog främst beror på att han fått det jobb han har. Han säger att han antagligen kommer jobba kvar där något eller några år, men att han sedan kanske kommer söka sig vidare.

För de som har valt att byta bransch är det både tillfälligheter och aktiva val som har styrts. Dennis arbetar idag som lärare men säger att han inte tänkt på det som att han faktiskt bytt bana. Han menar att han nu trivs så pass bra på skolan att han inte kan tänka sig att ta vilket journalistjobb som helst.

”Det kanske är ett tråkigt svar men jag har inte tänkt så långt framåt, jag har inte planerat så långt i förväg. Jag är långt ifrån karriärst om jag säger så. [...] Det var inget aktivt val, att nu ska jag välja bort journalistyrket, nu ska jag välja det här istället. [...] Mer en tillfällighet snarare. Tillfällighet, lättja och så. Och så en liten uns av det där med att när jag väl började jobba på skolan så kände jag att vilket journalistyrke som helst tar jag inte. Då kan jag lika gärna vara kvar på skolan, det är mer givande.”

Hanna menar istället att hon inte är beredd att göra de uppoffringar som krävs för att få en fast anställning inom journalistbranschen. Hon säger att hon inte sökt särskilt många journalistjobb, då hennes skräck är att vara arbetslös. Eftersom att hon har familj skulle det inte fungera med pendling eller de obekväma arbetstider som journalistbranschen kan innebära. Det är den främsta orsaken till att Hanna har valt att sadla om och utbilda sig till lärare. Inom läraryrket kan hon istället jobba ”8.30-17.30”, vilket passar hennes nuvarande livssituation bättre.

”Att jag har fått familj har gjort att jag har fått perspektiv på livet. Förut så var jag nog mer så här med karriär och att lyckas och få ett bra jobb, och så känner jag inte alls nu. Nu känns det som att jag kommer att värdera min tid med min familj, och sen har jag ett jobb. Fast jag vill ju ändå ha ett jobb som jag trivs med och därför väljer jag att plugga till lärare, som är nåt som jag vill jobba med.”

Clara har valt att söka sig utanför de rena journalistjobben för att bredda sina möjligheter. Hon har nu flyttat från Stockholm och arbetar som informatör på en stadsdelsförvaltning i en annan stad. Enligt henne fanns det ingen djup tanke bakom hennes val att flytta och söka sig till informationsbranschen, främst berodde det på att hon måste försörja sig. ”Det blir väl så att de möjligheter man ser, de lär man sig att gilla och se det positiva i”, säger hon.

Flera av intervjupersonerna arbetar idag på annan ort än Stockholm, både på grund av privata skäl och arbetsmarknadsmässiga villkor. Björn säger att han hela tiden varit inställd på att flytta, och att han inte blev särskilt besviken då han inte fick de jobb han sökte i Stockholm. Han menar att han hade gett upp lite redan innan.

”Det var tryggheten som gjorde att jag flyttade. Jag hade kunnat vara kvar i Stockholm, men det kändes osäkrare, inga kontakter direkt inom jobbranschen, och att gå arbetslös ett halvår där uppe utan pengar och leva på bidrag, nej det hade inte varit min grej.”

4.2.2 Den journalistiska identiteten

Den främsta anledningen till att vara med i journalisternas fackförbund SJF är tryggheten det innebär. Det framgår av de personer som valt att vara, eller planerar att bli, medlemmar i facket. Flera talar om den osäkra arbetsmarknaden och vikten av att inte stå utanför om det blir stora nedskärningar. Frida säger att ”det är ju inte allt som är jättekorrekt i den här branschen när det gäller anställningar så det är ganska bra att ha facket bakom sig.” Gabriella menar att det inte riktigt känns som ett medvetet val att vara med i SJF utan att det är något som krävs på grund av den osäkra arbetssituationen för journalister.

”Det är ju en trygghet, både på ens arbetsplats där man kan driva frågor som har med arbetsvillkoren att göra, och det känns väldigt angeläget idag på redaktioner som bantas och som ska producera under snabbare förhållanden och såna saker. Det känns som en trygghet att vara med i facket. Det är ju en ombytlig bransch så jag skulle inte våga att inte vara med.”

De som inte är med i SJF menar att det mest beror på tillfälligheter. Alice tycker inte att hon känt något behov av att vara med, men hon tänker ibland på om det skulle uppstå någon situation då hon behöver hjälp. Isak kommer att gå med i och med att han blir fast anställd, för att det kan underlätta vid ”lönediskussioner och allmänna chefsproblem”. Utifrån intervjupersonernas svar kan man utläsa att journalistförbundet tycks fungera mer som ett slags försäkringsbolag istället för en institution som håller samman journalistkåren.

När det gäller de journalistiska idealen och motiveringen till att bli journalist framkommer lite olika svar från intervjupersonerna. Många valde journalistyrket av den enkla anledningen att de tycker om att skriva. Det verkar inte som att de funderat så mycket på yrkesidealen utan de flesta tyckte att det verkade vara ett roligt jobb. Några av intervjupersonerna betonar dock att de har ett starkt samhällsintresse. Emil pratar om viljan att berätta:

”För mig var det de här grundläggande att jag gillade att skriva, gillade att uttrycka mig, sitta hemma och skriva på papper. Det var min ingång. Inte så mycket att jag ville berätta hur världen funkade, eller att föra någons talan eller pressfrihet eller något sådär, inga sådana tyngre grejer. Utan det var mest bara lusten att jobba med språk från början.”

Detta är också vad Gabriella betonar som sin drivkraft, ”att berätta och att granska samhället”. Clara som idag jobbar som informatör säger att hennes drivkraft utifall hon hade jobbat som journalist skulle ha varit att kunna ”lyfta fram företeelser eller vissa situationer, människor som kanske behöver belysas på något sätt”. Som informatör får hon istället engagera sig enbart i den stadsdel hon arbetar för.

När vi talar om generella drivkrafter hos journalister säger flera att de tror att journalister ofta är exhibitionister, även om ingen av dem själva beskriver sig som det. Dennis säger att ”man märks ju om man blir publicerad på något sätt [...] och alla vill väl ha bekräftelse på något sätt tror jag”. Gabriella upplever det som att det skiljer sig åt mellan storstad och landsort. Hon blir upprörd över hur storstadstidningarna framhäver sina reportrar. Detta är inget som hon märkt tendenser på där hon arbetar. På sin redaktion upplever Gabriella det som att drivkraften är att sakligt orientera lyssnarna i sin samtid, samt att underhålla om det inte handlar om inslag av nyhetskaraktär.

”Jag kan bli så jävla irriterad när jag slår upp DN eller Aftonbladet och Expressen för att där känns det som att reportrarna framhåller sig själva så väldigt mycket [...] ibland känns det som att det är mer en display för dem. Att det de berättar hamnar i skymundan och det irriterar mig alltid, om berättaren hamnar framför den eller det den berättar om. Och då måste jag ju dra slutsatsen att för många journalister idag så är det viktiga de själva. Att jag är en viktig person, jag är en journalist och att jag har den här tidningen eller det här tv-programmet eller den här radiokanalen för mitt eget egos skull.”

Emil och Alice tror att det också kan vara en drivkraft att vara allra först med nyheter. Detta kan vara en följd av de nya branschvillkoren där allt tycks handla om konkurrens och att vara först med stora nyheter. Frida säger att ”det är lite häftigt att vara med i nyhetspulsen”, även om hon inte skulle beskriva det som sin drivkraft.

4.2.3 Karriärmål och drömjobb

De före detta journaliststudenterna verkar ha svårt att svara på vad de vill göra i framtiden. När frågan om drömjobb ställdes blev intervjupersonerna eftertänksamma och i många fall svarslösa. De verkar inte ens ha reflekterat över den frågan, åtminstone inte på länge. Kanske beror detta just på att det är nyblivna journalister, de har precis kommit ut på arbetsmarknaden och börjat få ett hum om vad branschen innebär. Kanske har de därmed varit så upptagna av den process som det faktiskt innebär att skaffa sig ett första arbete, med ansökningar, intervjuer, provperioder, ständig granskning och allt vad detta kan innebära.

Detta blir tydligt då resonemang om kontakter, nätverk och tillfälligheter dyker upp som svar på frågorna om karriärmål och drömjobb. Efter en närmare reflektion så har dock tankar och drömmar som finns någonstans där i bakhuvudet krupit fram hos flera av intervjupersonerna. I många fall pojk- och flickdrömmar som funnits med sedan långt tillbaka. Detta kan Björn intyga:

”Jag har en drömperson skulle jag kunna säga, jag är sjukt löjligt kär i hans karriär. Det är Lasse Grankvist. Han har varit min idol sen jag var fyra-fem år gammal, liksom alltid. Så, ja, kanske radio

[skratt]. Nej men Lasse Grankvist har alltid varit en jätteförebild för mig. Så det lever kvar lite i bakhuvudet.”

Björn tror att det idag inte går att förutse hur en karriär inom journalistbranschen ska se ut. ”Det känns som att arbetsmarknaden inte är så idag, utan man jobbar fem-tio år på ett ställe och sen går man vidare i livet och testar något helt annat”, säger han. Liksom flera andra säger han att det finns mycket han skulle vilja prova på, men att man tar ett steg i taget.

”För fyra år sedan hade jag aldrig trott att jag skulle sitta här, och vad gör jag om fyra år? Jag har ingen aning. Men det är bara kul,” säger Alice. Mycket tyder på att just den inställningen är positiv att ha som journalist, åtminstone då man är en journalist i början av sin yrkeskarriär, eftersom det i mångt och mycket är omständigheter inom branschen och inte man själv som styr över karriären. Emil planerar i nuläget inte att söka sig vidare från sitt jobb som webbredaktör och reporter på sporten, även om framtidsdrömmarna finns på annan plats:

”Jag har mest bara funderat på att göra det här i ett par år nu, och att göra det bra, så får vi se var det leder. För det är så mycket organisatoriskt som spelar roll, de kanske flyttar på folk och satsar på någon ny liten avdelning, och då vet man ju inte det idag vad det skulle kunna vara. Så göra det så bra nu som möjligt, så man har möjlighet att komma vidare, men jag siktar inte på det nu. Alla har väl någon sådan där dröm om ett fritt jobb där man kan åka runt och göra reportage om roliga saker, men det finns inte så många sådana jobb. Men det skulle jag gärna vilja.”

Gabriella resonerar så att hon inte ens ser det hon gör som en karriär. Efter att ha funderat kommer hon dock fram till att hennes mål är att bli ännu bättre på det hon gör, som fast anställd reporter och programledare på en lokalradiostation.

”Sen så hade jag en intressant diskussion med en kollega häromdagen, som har jobbat här sedan mitten på nittioalet. Hon kände att det här är ett yrke där man inte kan bli kvar till pensionen. Och det betyder ju att jag inte heller kan få vara det... [skratt] ... vilket ju är lite jobbigt. Det är lite grann ett yrke med åldersnoja, känns det som. Det är ju mycket unga vikarier som kommer in hela tiden, som kommer in och slängs ut, för att de inte kan få jobb. Jag vet inte... Jag vill nog göra det här så länge jag får.”

Gabriella har även, liksom Alice, författardrömmar högst upp på listan över framtidsmål. Hon menar att det kritiska förhållningssätt hon ständigt måste ha till verkligheten som journalist framkallar en längtan efter att ”blomma ut fullständigt i fiktion” någon gång.

Clara berättar att hon gått igenom så pass mycket redan, både praktiserat och ”jobbat som ett svin och hela baletten i just mediebranschen”. Hon påpekar att man blir mer kräsen med åren och månar om att ha bra arbetsförhållanden och en schysst anställning. Därför vill hon behålla en viss nivå då hon söker sig till nya arbeten, vilket gör att det blir lite mindre att välja på. ”Går det i

stå, blir det låg kvalité eller jag känner att jag inte utvecklas eller får utrymme, då kvävs man och tröttnar och då kommer jag att söka mig vidare”, säger hon. Sin nuvarande tjänst som informatör tror hon inte att hon kommer stanna i resten av livet. Då JMM-utbildningen är så pass bred ser hon dock många möjligheter att jobba inom olika områden, exempelvis journalistik, information, presskontakter, marknadsföring och tv. Det finns även tankar på egenföretagande eller att jobba mot en internationell plattform.

Journalistiken är inte heller ett självklart kall för alla, det vill säga något man föds till och ska ägna hela sitt liv åt. Flera av intervjupersonerna är inte alls främmande för att så småningom söka nya vägar och öppna ögonen för helt andra branscher. Frida, som idag är fast anställd som nyhetschef och webbredaktör på en nättidning, säger att hon inte vet vad som är målet med hennes karriär. För tillfället har hon heller inget drömjobb, och hon tror inte att ett eventuellt framtida drömjobb kommer att finnas inom journalistiken.

4.2.4 Förväntningar på journalistyrket

En hård och tuff bransch där det är svårt att få jobb. Så lyder det samlade intrycket av intervjupersonernas förväntningar på journalistyrket. Väl ute i arbetslivet har de allra flesta blivit positivt överraskade, då de upplever att de flesta JMM-studenter faktiskt fått jobb. Alice berättar:

”Jag trodde nog att det skulle vara mycket svårare att få jobb, för att man har blivit såhär uppskrämd. Jag vet inte om man kan säga att det är en förväntning på yrket, men det känns som att man blivit inpräntad att vi har valt helt fel väg i livet. Och så tycker jag absolut inte att det var.”

Att lärarna målat upp en negativ bild av villkoren på arbetsmarknaden tycks vara en bidragande faktor till uppfattningen om att det är svårt att lyckas i journalistbranschen. Björn säger att lärarna den första dagen på utbildningen sade att ”ni vet det att sju eller åtta av tio av er kommer inte få jobb inom journalistiken” och att ”konkurrensen är så tuff, det utbildas alldeles för mycket journalister och den marknaden finns inte, den har varit mättad i flera år”. Detta bidrog till att han, och flera andra, började fundera på vad de egentligen givit sig in på. Emil säger att hans förväntningar var ganska trista, gråa:

”För det var så mycket att lärarna tog ner det lite, man ska inte ha så mycket förväntningar, det är hårt och ingen har jobb, man får nöja sig med att sitta och skriva rubriker på Se & Hör om det är så. Så jag såg det lite som att det kan bli vad som helst, det kanske inte blir ett smack, så då får jag väl ta det. Men eftersom jag började jobba redan under studietiden så märkte jag ju att det går att få jobb, och det är inte så hemskt som de säger. Framförallt så fanns det ju mer jobb än vad de sa, för att alla är ju vikarier en viss period, sen flyttar de ju på sig och då får någon annan plats.”

Gabriella uttrycker att det är svårt att veta vad det innebär att vara journalist när man går utbildningen eftersom hon anser att man behöver journalistisk erfarenhet för att förstå det. Då hon saknade det under studietiden såg hon ”en väldigt stressad, hård och cynisk värld” framför sig. Clara tyckte dock att den hårda bilden av arbetsmarknaden för journalister mer än väl stämde överens med den verklighet hon mötte efter studierna:

”Det blev nog svårare än vad jag trodde faktiskt, just i och med att jag har så pass mycket erfarenhet och så pass mycket referenser, och tyckte att det här visar att jag kan leverera och har bred kompetens och ändå var det så pass svårt. Det var faktiskt snudd på chockartat till och med. Sen vande man sig och lärde sig distansera sig och förstå att det inte är mig som person som de avvisar utan att det är för att det är sånt tryck.”

Dennis säger att denna hårda bild gjort att han själv inte försökt söka så många journalistjobb. Han medger att det nog beror på att han är ”feg” och tycker det är jobbigt att få nej. Innan han började plugga journalistik hade han aldrig problem med att få de jobb han sökte, och det har oftast gått bra för honom på arbetsintervjuer. Men i den stenhårda bransch som journalistbranschen är, där det finns många fler journalister än det finns jobb, så har Dennis inte riktigt vågat försöka ordentligt.

”Jag tror jag nedslogs lite grann av andra kompisar när de hade börjat söka jobb. Som [en kompis] sa till mig, som jag pluggade med, han sökte journalistjobb till sommaren där inför det sista året. Så frågade jag ”ja [en kompis], har du fått något jobb ännu?”. Då sa han ”nej, men jag har fått tre nej”. Det sa han med positiv klang i rösten, som att det i alla fall var tre som hade bemödat sig med att svara tillbaka och skrivit nej.”

4.2.5 Journalistyrket i framtiden

En uppenbar utveckling sker inom journalistyrket och hela mediebranschen, det ser samtliga intervjupersoner tendenser på, både i deras yrkesliv och i deras vardag. De flesta tar upp samma beskrivningar av processen: det kommer gå snabbare, bli mer webbaserat och mer lättillgängligt, och konkurrensen i nyhetsflödet kommer att öka. Emil som är webbredaktör och reporter kan bekräfta detta:

”Det är mycket snack om klicksiffror och om annonserna är slutsålda. Vår chef, hon pratar ju aldrig om hur texterna ser ut, hon har ingen aning om det. Däremot skickar hon massmejl så fort vi har slagit rekord på hur många som varit inne på vår sajt. Och då kommer det skumpa och det ska fotas... Hon har ju det trycket uppifrån, det måste vara säljande. För vi tar ju inte betalt för det vi gör, det är ju gratis.”

Den allt högre pressen på att fånga publiken på webben märker även Alice av:

”Från det att vi började så har antalet klick och läsare bara ökat lavinartat, hela tiden. Ju mer funktioner, med allt vad det nu är, mobiltjänster och såna saker... Ju mer lättillgängligt det är, ju mer är folk intresserade.”

Hon förklarar att det inte längre är ett så stort projekt att tillgodogöra sig av innehållet på nätet, utan det går att sitta på tunnelbanan och läsa nyheterna i mobilen.

I takt med att utvecklingen går framåt kommer det dock att krävas allt mer av journalisterna, det är alla intervju personer övertygade om. Då redaktioner slås ihop blir det färre tjänster, vilket gör att journalisterna måste kunna mycket mer. Björn tror att målet med journalistik förut var att skriva inlevelsefullt och väcka känslor. ”Innan var det så att var du reporter så skrev du bara. Nu måste du ta foto, skriva, redigera dina texter, korrläsa själv. [...] Den bilden tror jag inte folk har då de söker till journalistutbildningarna, att man ska göra allting själv”, säger han.

Björn tycker vidare att journalistbranschen är svår, då det är en sådan bransch i förändring, vilket kan vara svårt för en utbildning att hantera och förmedla. ”När jag gick [JMM-utbildningen] så kändes det väldigt osäkert hur JMM skulle ställa sig, vilket ben man skulle stå på, hur man ska förbereda studenterna bäst för arbetslivet.”

Många säger sig vara rädda för att utvecklingen leder till en allt hårdare styrning av marknaden, vilket i sin tur resulterar i att journalisterna tappar sin autonomi. ”Jag tror att det kan bli mer så, alltså att man styrs av marknaden och inte av det här att man vill göra någonting bra för någon, utan att man styrs av att man vill sälja” säger Hanna. Värdet av att kritiskt granska, att se skillnaden mellan subjektivitet och objektivitet, kan därmed försvinna. ”Men framförallt det här att små pressade redaktioner som ska producera mycket på lite tid, med få medarbetare, att man inte hinner kolla grejer ordentligt. Att man slänger ur sig saker som borde ha gått ett varv till, det tror jag kommer att bli oerhört mycket vanligare”, säger Gabriella.

Clara tror dock att det finns en gräns för hur mycket tekniken kan ta över:

”Människor är alltid människor, det tror jag det ska man alltid ha i botten. Teknik kan hjälpa till, teknik kan underlätta och det kommer ny avancerad teknik, men jag tror att det finns ett stopp för vad tekniken kan göra.”

Några tror också att det inte kommer räcka med bara en journalistutbildning, utan att man måste ha erfarenheter och kunskaper inom något annat ämne. Att ha en nisch eller en specialitet som gör att man kan bidra med något extra, och därmed bli mer konkurrenskraftig. Dennis förklarar:

”Eftersom det finns flera medier så tror jag att arbetsgivaren på de här olika ställena [...] kommer rikta in sig mer på att anställa folk med mer specifika ämneskunskaper plus journalistutbildning. Och de kan ställa de kraven, eftersom det finns så pass många som vill bli journalister.”

4.2.6 Går det att utbilda sig till journalist?

Det är svårt att svara på frågan om man kan utbilda sig till journalist eller inte, det visar intervjupersonernas resonemang. Många verkar överens om att en fallenhet för skrivandet och språket i kombination med kontakter och ”att vara på rätt plats vid rätt tillfälle” kan vara minst lika viktigt som utbildning, speciellt idag då antalet utbildade journalister bara ökar. Björn menar att man inte kan gå igenom utbildningen med förväntningen att man efter de 180 högskolepoängen är journalist, utan att det bara är en del i steget mot att bli journalist:

”Man får inte tro att man är journalist bara för att man läst en utbildning, utan man får se det som att man skaffat sig kunskap för att bli en journalist. Och sen när du väl börjar jobba som det och känner att du klarar det, då kan du säga att du är en journalist. För det är så svårt för en utbildning att motsvara den kvalitén. Det är en sak att göra det på en utbildning och sen göra det ute i arbetslivet, det är så vitt skilda saker. Utbildningen ger dig egentligen bara verktygen för att kunna arbeta som en journalist, men du måste själv vara hantverkaren.”

Liksom flera andra anser Björn att utbildningen inte är mer än vad man gör den till. Därför tjänar man på att ta för sig och fördjupa sig i vissa delar, och ha ett mål med utbildningen. Däremot verkar intervjupersonerna överens om att det är svårt, om inte omöjligt, att ta sig in på arbetsmarknaden utan utbildning idag. Inte för att yrket i sig kräver mer utav journalisten idag, utan snarare för att arbetsgivarna på grund av dagens hårda konkurrens om journalistjobben kan kräva en journalistutbildning hos den sökande, och omedelbart sortera bort de som saknar utbildning. Isak förklarar:

”Jag tror nog att det mest har blivit så att arbetsgivarna kräver det, för det är ju så många som söker. Men sen tror jag också att de som har gått en utbildning är väl i de flesta fall bättre förberedda än de som inte har läst, även om de som inte har läst kan vara minst lika drivna.”

Alice, som arbetar med kändisjournalistik, menar att hennes typ av arbete inte går att lära sig genom en utbildning. ”Vårt jobb handlar ju mycket om att vara roliga och underhålla, och det är klart att man inte kan lära ut hur man festar med kändisarna för att få ett roligt vimmel. Sådana grejer är för konkret[a], det måste man ha en praktik till.” Hon menar att det är många typer av kunskap och kännedom, inte bara inom kändisjournalistiken, som man inte kan läsa sig till i en bok.

”Just för att det är mycket beroende från arbetsplats till arbetsplats, deras egna regler och tempo. Jag tycker det borde vara svårt att planera ut en journalistikarbetsplan för vad det är eleverna bör lära sig. För det är ju svårt, det är luddigt, för att mycket av det är sånt konkret som man lär sig i arbetslivet.”

Alice pekar på praktikens betydelse i att bli förberedd på yrkeslivet. Detta resonemang är ständigt återkommande under intervjuerna. Den generella uppfattningen är att mer praktik och mer praktiska övningar är nödvändigt för att kunna utbilda sig till journalist, något som bland annat Isak hade velat se mer av:

”Det är därför jag tycker man skulle ha längre praktik, och mer journalistiska praktiska grejer. För det är det jag tycker är en fördel med JMM jämfört med JMK. [...] För det är ju ändå ett praktiskt arbete. Sen behöver man väl teori också, men det praktiska är bra.”

4.3 Om JMM-utbildningens betydelse

4.3.1 För- och nackdelar med JMM-programmet

Ett smörgåsbord, med stor bredd och många möjligheter. Det är en allmän åsikt om JMM-programmet som intervjupersonerna förmedlat. På frågan om de är nöjda med JMM blir det ett ”ja” i de flesta av intervjupersonernas svar, med invändningar som ”både och”, ”vissa delar inte”, ”mycket var bra, men mycket var dåligt”, och ”om jag ska svara ja eller nej så är det mer ja”.

Motiveringarna varierar, men ett sammanfattat intryck är att utbildningen innehåller en bra blandning som passar de allra flesta, kanske allra främst de som inte är säkra på inom vilket av journalistikens områden de hör hemma i. Det är upp till studenten själv att ta ansvar för sin utbildning, plocka ut vissa bitar, prova sig fram och avgöra vad man fördjupar sig i, vad som passar en. Detta är enligt Björn en fördel:

”Du kunde läsa JMM och sen i stort sett bli vad som helst inom journalistik. Du skulle kunna jobba med inrikes, utrikes, med sport eller bli redigerare, ljudproducent eller bildproducent. Det tror jag är JMM:s styrka fortfarande, att det har den bredden.”

JMM är dock ett smörgåsbord både på gott och ont. På minussidan finns kritik mot att viljan att vara så pass multimedieinriktad gjorde att det tappade styrningen. Kritiken pekar även på att utbildningens allomfattande karaktär gör att man inte får några djupare kunskaper, vilket kan få den negativa effekten att de tre åren kan ”bli bortkastade” om man inte anstränger sig och bara glider omkring. Clara kallar detta för ”duttsaker”:

”Det var för mycket smörgåsbord med lite duttsaker, lite dutt radio, lite dutt tv, tv kan man inte göra på några dagar liksom det ger ingen expertis. Jag hade gärna gått djupare in på journalistiken och skrivande och så vidare, och tagit större sjok av vissa bitar och fimpat andra.”

Att renodla mer, fördjupa sig inom vissa områden och skipa andra. Det skulle Clara tycka vore ett bättre sätt för utbildningen att motivera smörgåsbordsupplägget. Hon menar att om man nu tar lån och ägnar tre år åt en utbildning så är det nästan slöseri med tid om man inte får någon form av inriktning. Dennis menar att man egentligen inte blir ”så jävla bra på någonting” utan bara ”lite halvbra på allt”, ett resonemang som återkom under flera intervjuer. ”Jag kunde känna att just multimedialdelen blev lite för snuttifierad” säger Gabriella om smörgåsbordet, ”man lärde sig lite om jättemycket, och då hade jag hellre valt bild, ljud och webb och lärt mig mycket mer om det, djupt ”.

Främst verkar det vara inom medietekniken som intervjupersonerna känner att de saknar djuplodande kunskaper. Om just medietekniken säger Emil att ”vi blir ju inte experter på det ändå, vi kan ju inte konkurrera om de jobben, och det fattar man ju liksom”. Detta ger även Alice uttryck för:

”Sen så finns det ju vissa delar av JMM som jag tyckte var ganska så mossigt, stenålders jämfört med hur det ser ut på riktigt. Jag menar, jag kommer aldrig bli PHP-programmerare, det räcker inte med fem poäng i en datasal i Haninge för att jag någonsin ska kunna jobba med det.[---] Det räcker inte, det var så lite av de delarna så man hade lika gärna kunnat skita i dem och göra något som man verkligen hade haft användning av.”

Även Frida menar att det var ”onödigt mycket fokus på att koda hemsidor och databashantering och sånt där”. Hon tror inte att journalister har någon större användning för de delarna egentligen.

Att lära sig många olika saker inom medietekniken har också sina fördelar. ”Man blir väldigt snabb på att ta till sig nya program”, konstaterar Dennis. Om man hamnar någonstans ute på en redaktion med ett nytt program med nytt gränssnitt, så är man är orädd för att ta till sig av det.

4.3.2 Normer och värderingar i utbildning och arbetsliv

På JMM-utbildningen är man enligt de före detta JMM-studenterna duktiga på att hålla undervisningen på en ideologisk nivå, man förmedlar en bild av journalistyrket som en ideologi. Flera av de före detta JMM-studenterna säger att de trodde att man skulle kunna göra lite mer skillnad, skriva om viktigare ämnen och utveckla saker genom sin journalistik, vilket sedan inte

har stämt överens med den verklighet de mött väl ute i arbetslivet. Mycket på grund av tidspressen, man måste producera något även om det inte är intressant, för att fylla en viss plats.

Man har heller inte möjlighet att göra reportage i samma utsträckning som man tänkt, utan det är mer korta, snabba nyheter. Journalistyrket visade sig för många vara mycket mer styrt än den bild de hade av det under utbildningen. Styrt av vad som säljer, vilka annonser som ska in och vad ägare vill ha, något som Frida hade velat få reda på under JMM-utbildningen.

”Det är ett jobb. Det handlar om att fylla en tidning, eller ja, få nyheter att flöda igenom sajten eller vad det nu är för nät. Så lite mer av det handfasta, praktiska.”

JMM borde ta ner undervisningen på en rent hantverksmässig nivå och få in mer av verkligheten, menar intervjupersonerna. De är dock relativt eniga om att det var tydliga värderingar som förmedlades under utbildningen, som är viktiga att ha med sig som nyutbildad ute i arbetslivet.

Emil berättar:

”Alla har reglerna och sådär i bakhuvudet, men sen får alla tulla på dem för att det inte funkar så. Det är ju inte lika fin hantering och mycket tankar på de här spelreglerna och så vidare när du väl är ute där. Men ändå, alla har ju det i bakhuvudet, alla som någon gång har haft en utbildning.”

Det är positivt att ha ”fått det inbankat i huvudet” en gång, menar Alice. Hon har därmed vissa moralspärrear och passar sig lite omedvetet, hon hänger inte ut folk och skriver inte om vad som helst:

”Jag tycker att man fick bra etiska och moraliska grunder att stå på, sen är det mycket beroende på vad man jobbar med och hur man jobbar med det. Jag tycker det var viktigt att vi fick läsa det där, att gå igenom de delarna om vad man borde tänka på, vad som krävs. Men det är inte alltid det ser ut exakt så i verkligheten.”

Hur normerna och värderingarna tillämpas ute i arbetslivet verkar även variera mellan olika typer av journalistiska arbeten. Alice menar att när man som henne arbetar med kändisjournalistik, eller på exempelvis kvällstidningarna, så fungerar det inte lika fint som det står i böckerna. Det är väldigt snaskigt, mycket naket, skandaler, knark, otrohet och spekulationer. Saker som inte går att läsa sig till i en bok på en utbildning, menar hon.

”All etik och moral, journalistikens spelregler, det funkar ju inte riktigt så i verkligheten. Bara ett konkret exempel: Make Up Store har pressutskick inför ett tioårsjubileum, det kommer massa kändisar dit, vi får en goodiebag när vi går hem. Södertörn skulle ju smälla av, för att det är mutor typ. Men det funkar ju så.”

Vilka normer och värderingar som lärs ut på JMM-utbildningen verkar också variera från lärare till lärare. Vissa av lärarna är själva aktiva inom journalistyrket och har då egna erfarenheter och värderingar därifrån. En del lärare har däremot inte varit i branschen som journalister på flera år, menar Björn:

”DN på 70-talet var ju normen för vissa lärare, och det stämmer ju inte med hur det fungerar i övrigt. Så deras normer kan jag inte känna igen i yrkeslivet någonstans. Mer än att det är på något sätt fransk utopi hur journalistik ska fungera, och att det bör vara så. Men det stämmer inte överens med verkligheten. Däremot så finns det vissa lärare som är extremt moderna som verkligen trycker på utvecklingen och ’det här kommer vara det nya, se till att lär er det här.’”

Flera tror att det kan vara svårt för en utbildning som JMM att hänga med i utvecklingen och vara helt ”up-to-date” när det gäller normer och värderingar, i och med journalistbranschens ständiga förändring. Emil menar att det där går i vågor, vad som är rätt på utbildningen och vad som är rätt i arbetslivet, och hur det ska matchas. Björn tror att det bästa är att snappa upp lite här och lite där, och sedan skapa sig sina egna normer, värderingar och mål under utbildningens gång:

”Säg att man har kanske 20 olika ämnen under tiden man är där, och sen kanske tio olika lärare. Och alla tio lärare säger olika saker. Så man måste ju skapa sig en uppfattning själv på något sätt. För alla de där tio lärarna är där för att ge dig nycklar, sen är det upp till dig att kombinera nycklarna så att de ska passa i ett lås någonstans, i en dörr, så att du kan ta dig vidare.”

4.3.3 Förberedelse för journalistyrket

Tempot på JMM-utbildningen är för lugnt och kraven för låga. Under utbildningen kan man ha flera veckor på sig för att göra research, skriva och finslipa på en text. I arbetslivet är det i högre grad textfabrik som gäller, många texter på kort tid under press. Detta är en generell uppfattning om skillnaden mellan JMM-utbildningen och arbetslivet, som framkommer ur intervjupersonernas resonemang. För att kunna motsvara, eller åtminstone ge en bild av, det stressiga arbetet på en redaktion håller många med om att man borde skriva fler texter på kortare tid. Lära sig producera, lära sig få upp tempot, vilket Alice bekräftar att yrket kräver:

”Idag skriver jag åtta artiklar om dagen. Det motsvarar inte alls JMM-tempot. I riktiga arbetslivet har man inte en minut till att göra någonting. Det skulle de nog ha kunnat skärpa till, att vara lite hårdare på att lämna in grejer fort som fan i tid. För så ser det ut på alla arbetsplatser. Man har inte två timmar på sig för att redigera någonting.”

Ute i arbetslivet finns inget utrymme för att putsa på meningsbyggnader, leka med ord och sitta med en text i en hel vecka. Det förklarar Frida, som lägger fram två timmar som en rimlig

tidsrymd för att skriva en hel text. Därför gäller det att få fram det man ska, kort och koncist. Under JMM-utbildningen får man göra det man gör i verkligheten, men i ett mycket lugnare tempo, menar Isak.

Däremot verkar det svårt, om inte omöjligt, för en utbildning att helt förbereda sina studenter på journalistyrket. ”Journalistik är så mycket så det beror nog helt på var man hamnar någonstans”, säger Frida. Något som skulle underlätta i förberedelsen är en tydligare inblick i den journalistiska och redaktionella arbetssituationen, som många inte förstod förrän de kom ut på praktik.

Att komma ut mer under utbildningens gång och se hur det går till på en arbetsplats under en dag vore därför en önskvärd ingrediens i JMM:s kursplan. Fler studiebesök med andra ord. Men även gästföreläsare från branschen som kan berätta hur branschen verkligen ser ut, här och nu, och ge tips och råd om hur saker verkligen fungerar i praktiken. Ska man till exempel använda bandspelare vid en intervjusituation, eller fungerar det att enbart anteckna? Många pekar på att de bara hade sina lärare, och att det ju faktiskt var ett bra tag sedan flera av dem var ute i det journalistiska arbetslivet. Emil förklarar:

”Visa att såhär är en arbetsdag, precis så här kan det gå till. [...] Det är morgonmöte, såhär delas jobben ut, de här rollerna finns, det här är redigerare, det här är fotografer, de pratar med varandra. De åker ut och stämmer av med intervjupersonerna, såhär blir det i processen när man kommer tillbaka, då stämmer man av med sin redaktör, sen skriver man, sen lämnar man. Sen börjar det brinna i knutarna för då ska det gå i tryck. Alltså verkligen se hur det går till på riktigt, det visste inte jag förrän jag kom ut på praktiken, hur en arbetsdag specifikt kan se ut. Man hajade ju på ett ungefär, men inte riktigt ändå.”

För att bli förberedd på de produktionsvillkor som råder i journalistbranschen när det gäller deadlines och tempo är praktiken med andra ord oerhört viktig. ”Av det journalistiska lärde jag mig mer på de två månaderna än på hela utbildningen”, säger Isak om praktiken. Mer praktik på utbildningen är ett av tipsen som de före detta JMM-studenterna kan ge nu i efterhand. ”Just journalistik är ju trots allt ett praktiskt yrke, även om det verkar teoretiskt”, säger Björn.

Även Gabriella uttrycker att praktiken var viktigast, men hon kände ändå att utbildningen förberett henne relativt väl inför den. ”Man hade ett förhållningssätt, det här med att kritiskt granska och göra verklighet av det.” Den verklighetsanknytning som utbildningen väl hade har intervjupersonerna därmed en positiv bild av. Emil pekar på att många av övningarna hade bra upplägg, som stämde överens med den yrkesutövning han mött väl ute i branschen:

”Det var ju många övningar, inlämningar och produktioner som man skulle tänka på det sättet, det vill säga att man skulle vara ute och träffa folk, göra det på riktigt, inte bara sitta i korridoren [...] Det var ju liksom yrkesförberedande, för det är ju precis så det är när man kommer på jobbet. Man får en uppgift, ’du ska skriva om det här’, ’jaha, hurdå?’, ’det får du ta reda på’. Ringa myndigheter, fixa, stämma plats, sen ändras det, och så tillslut skriver man [...] Jag tycker det var ganska bra anknytning så.”

4.3.4 Kunskaper från utbildningen

Det verkar vara svårt att peka exakt på vad det är man lär sig under JMM-utbildningen. Att kunskaperna man snappat upp skiljer sig mellan studenterna blir tydligt genom intervjupersonernas väldigt varierande svar. Mycket tyder dock på att en grundförståelse för journalistyrkets förutsättningar, både när det gäller webb och journalistik, är det som de före detta JMM-studenterna främst tar med sig ut i arbetslivet. Emil berättar att han genom JMM fått ett hum om hur nyheter skapas:

”Mycket är ju sådant man får lära sig från scratch då man kommer ut, men man har ju ett hum om det innan från JMM. Det är svårt att peka på något speciellt, som ’det här gör jag’. Jag jobbar ju med bilder dagligen och där har jag väl i bakhuvudet, hur vi tänkte då när man skulle lära sig använda digital bild så. Det är en grej. Rent grundläggande med språket, hur man skriver enkelt och snabbt, det hade vi ju en kurs i där från början där man lärde sig lite av. Men det är mer sådana här grundförutsättningar som man bakar ihop. Jag tror inte det är något speciellt som ’det här gör jag alltid för att jag gjorde det i plagget’. Men jag kanske inte hade kunnat det om jag inte gick i plagget, förmodligen inte. Så lite av varje skulle jag vilja säga.”

Skrivandet, men också förmågan att kunna analysera webbsidor och se vad som är användarvänligt och inte, är det som Clara säger sig ha störst användning av i sitt yrke som informatör. Hon har märkt att just användarvänlighet och logik inte är självklart för alla, därför är hennes kunskaper tillämpbara på till exempel egna hemsidor som skolor inom stadsdelen bygger upp och som innehåller information som ska presenteras på ett bra sätt. Även Alice är inne på att själva förståelsen för webben, något hon har nytta av dagligen i sitt arbete som webbredaktör, är en värdefull behållning från JMM:

”Vi hade en kurs som hette någonting typ om konventioner. Den handlade om att läsaren när den går in på en webbsida och ser menyraden till vänster, och ser en shoppingvagn så vet man att man klickar där för shopping, det är en konvention. Och användarvänlighet, det kan jag känna att JMM har gett mig. Jag har en förståelse för vad som funkar på webb som jag känner att jag lärde mig en del i skolan. Sen blir man ju bättre på det för varje dag, men en grundförståelse för det kan jag känna att JMM gav.”

Även om datakunskaper och datavana är de mest förekommande elementen i intervjupersonernas resonemang, så påpekar de flesta att de överlag är nöjda med journalistikdelen. Emil säger att han trodde att han kunde skriva när han började på JMM, men

att han blev ”totalt knockad” av en lärare på första kursen, som petade i hans text och sade att ”det här, det här och det här ska ändras”. Gabriella tar upp kursen där de granskade Huddinge kommun i fem veckor, som den mest värdefulla av journalistikkurserna. Att lära sig söka information och gräva bland diaries är oerhört nyttigt, enligt henne.

Flera av intervjupersonerna påpekar dock att något som JMM-programmet missat att ta upp är webbpubliceringsverktyg. Dels med tanke på utbildningens multimediala inriktning och dels därför att detta används ute på alla redaktioner idag. Alice berättar om hur de satt och programmerade html-kod och PHP-kod i stora taggar, något hon inte ser röken av idag, fast än att hon jobbar som webbredaktör.

4.3.5 Uppfattning om hur det gått för JMM-studenter

Intervjupersonernas uppfattningar tyder på att det generellt sett har gått bra för JMM-studenter ute i yrkeslivet. Med ”bra” syftar flera i detta fall på att det gått bättre än de förväntningar man hade på arbetsmarknaden som journaliststudent, förväntningar som kom både från utbildningen och allmänheten. Björn berättar:

”Jag tror det har gått så bra som, vad ska man säga, yrkeslivet har tillåtit det att gå. Det är en extremt tuff bransch, och det känns som att det är mycket ungdomar som är arbetslösa journalister. Men, jag tror det har gått som man har förväntat sig, att det är många som inte kommer få jobb och att det är många som kommer frilansa.”

Huvuduppfattningen är att alla inte har haft jobb hela tiden efter avslutad utbildning, och att det är få som har fast anställning, men att de allra flesta ändå har någon typ av journalistjobb. Alice låter hoppfull:

”Det är inte alls så mörkt som den allmänna uppfattningen var, att det skulle gå åt helvete. Så tycker jag det inte varit för någon. Alla har haft jobb, sen om det varit frilans, vikariat, sommarvikariat, projektanställningar eller att man hoppat omkring hit och dit. Men det har löst sig för de flesta på ett eller annat sätt.”

Mycket pekar på att typen av arbeten och anställningar kan variera väldigt, och kanske blir det inte exakt så som man hade tänkt sig. Man får inte vara kräsen, menar Dennis. Han tycker att man absolut måste släppa det man tänkt att bli när man söker de första jobben, om man ska tänka karriärmässigt:

”Man får inte släppa det helt såklart, man ska ju inte släppa sina ideal totalt bara för att man ska jobba med någonting. Men man kan väl inte sikta in sig på DN:s kultursida direkt, det är väl inte det lättaste

kanske. Att ha jobbat som journalist någonstans tror jag är viktigare än att gå och vänta på drömjobbet. Att få in en fot, en klassiker, tror jag är viktigare.”

Många ägnar sig åt saker som inte riktigt har med utbildningen att göra, men som ändå är ”schyssta jobb”, vilket tyder på att JMM-utbildningen går att använda till väldigt mycket. Man tror också att det inte är så många som har självklara journalistjobb, och att det är väldigt få som arbetar på en ”ren papperstidningstjänst”. Dennis har fått känslan av att det kan vara lite ”annorlunda anställningar”, till exempel på ett förlag. ”Inte journalistiskt direkt, men ändå med text sådär”, säger han. Han tror att många arbetar med en kombination av ny teknik och journalistik, alltså nättidningar.

De flesta är överens om att just webbrelaterade arbeten är vanligast bland de före detta JMM-studenterna. Man tror att JMM-studenter har ett försprång till den typen av jobb i och med utbildningens multimediala bredd. ”Det borde ju vidga var man kan jobba eftersom det finns mycket webbtidningar och sådant nu” säger Hanna. Hon tror att JMM:are har större chans att få de jobben än någon som studerat på den traditionella journalisthögskolan. Många tror att före detta JMM-studenter söker sig till den sortens journalistikjobb just på grund av den anledningen. ”Även om man inte vill jobba med det så tror jag att det är bra att söka sådana jobb, för jag tror att man har större chans att få dem än andra”, säger Isak.

5. DISKUSSION OCH SLUTSATSER

I detta kapitel summerar och diskuterar vi resultatet utifrån våra inledande frågeställningar, samt återknyter till teori och tidigare forskning. Avslutningsvis presenteras våra slutsatser, samt förslag till vidare forskning.

5.1 Diskussion

5.1.1 Vilka föreställningar hade intervjupersonerna om journalistyrket då de var JMM-studenter, och hur väl stämmer dessa överens med deras nuvarande arbetssituation?

Att den journalistiska arbetsmarknaden skulle vara tuff, hård och krävande är något som många förväntade sig då de var journaliststudenter. Dock blev flera av intervjupersonerna positivt överraskade när de kom ut i arbetslivet eftersom de märkte att det faktiskt inte var helt omöjligt att få jobb, en föreställning som de tyckte förmedlades på utbildningen. Detta kan vara en följd av att de nästan var inställda på att inte få något jobb alls. Även om de kanske inte arbetar med just det de helst skulle vilja, så har ändå de flesta någon typ av journalistikrelaterat arbete.

Flera av personerna ser sina jobb som ett steg på vägen mot andra mål de har i sin karriär. Vi får en generell uppfattning om att inställningen till journalistyrket, i alla fall i karriärens början, är att det är något man ägnar sig åt för att det passar bra just nu. En del gör det enbart för att kunna försörja sig, medan andra gör det för att det är ett roligt jobb där de för tillfället trivs. Man ser inte yrket som ett livslångt kall, utan lever mer i nuet.

Kanske är det så att det är de rena journalistjobben som är svåra att få, men om man är öppen för alla typer av jobb, även inom angränsande områden till journalistik, så är det ingen omöjlighet att få jobb. Som Hvitfelt och Nygren konstaterar verkar utvecklingen inom journalistbranschen tyda på att gränserna mellan journalistik och annat blir allt otydligare och på så vis kan fler journalistikrelaterade jobb skapas.⁷³ En åsikt som framfördes under intervjuerna och bekräftar detta är att det var svårt att veta exakt vad en journalist är. De före detta JMM-studenterna får väldigt olika typer av anställningar och arbeten, och flera av intervjupersonerna säger att det varit ”lite annorlunda” anställningar som kanske inte riktigt har med journalistik att göra men som ändå är ”schyssta jobb”.

⁷³ Hvitfelt & Nygren 2005 s. 235

Lundmark och Östergren kommer också i sin undersökning fram till att så många som en av fem journaliststudenter skulle vilja arbeta med information eller PR. Även de drar slutsatsen att detta beror på att journalistrollen blivit otydligare.⁷⁴

5.1.2 Hur pass väl anser de före detta JMM-studenterna att JMM-programmet förberedde dem för journalistyrket?

De före detta JMM-studenterna anser att JMM-programmet inte gav dem en tillräcklig förståelse för hur det journalistiska yrkeslivet fungerar. En djupare inblick i hur arbetet på en journalistisk redaktion fungerar är något som många uttrycker att de saknade, vilket hade kunnat erbjudas med fler gästföreläsare eller studiebesök. Dock framkommer också här åsikter om att journalistik kan innebära så mycket olika saker och att det därför är svårt att bli helt förberedd. Det beror på vilken typ av jobb man får och vilken typ av arbetsplats man hamnar på.

Av allt att döma verkar de tidigare JMM-studenterna tycka att utbildningen tar upp för mycket ideologier och för lite praktiskt information. Exempelvis framkommer önskemål om att högskolan skulle ha haft ett bättre samarbete med branschen, så att fler nuvarande journalister kunde komma och berätta om sina erfarenheter och svara på frågor kring praktiska företeelser såsom intervjusituationer eller anställningsvillkor.

Den främsta kritiken mot JMM-programmets förberedelse inför journalistyrket är det lugna tempot på utbildningen. För att utbildningen åtminstone ska kunna antyda på likheter med arbetslivet måste man skriva fler texter under hårdare press. Som arbetande journalist har man aldrig en vecka på sig att skriva en text, menar flera av intervjupersonerna. Den journalistiska vardagen ställer mycket hårdare krav på deadlines och produktionsvillkor än vad utbildningen gör. Även om det journalistiska arbetet alltid har varit stressigt så har kraven ökat på senare år menar Nygren i *Yrke på glid*.⁷⁵ Kanhända är det så att utbildningen inte hängtt med i denna utveckling, även om journalistutbildningar antagligen aldrig varit lika krävande som journalistyrket.

⁷⁴ Lundmark & Östergren 2007, s. 33

⁷⁵ Nygren 2008b, s. 68 och s. 91

Flera intervjupersoner diskuterar JMM-utbildningens bredd. Några menar att det var en styrka att man får prova på lite av varje, medan andra menar att detta gör att man inte lär sig något på djupet, särskilt inte inom medieteknikkurserna. Eventuellt kan det vara en fördel att faktiskt ha läst många olika kurser i medieteknik och lärt sig olika program, eftersom en journalist i dagens mediebransch måste kunna arbeta med många delar av den redaktionella processen, vilket Nygren konstaterar.⁷⁶

Att praktiken var oerhört viktig verkar intervjupersonerna vara överens om. Freidson menar dock att praktik inte är ett nödvändigt inslag i en professionsutbildning utan att det egentligen är viktigare att förmedla en grundläggande ideologi, med tanke på att arbetssituationerna kan se så pass olika ut.⁷⁷ Vi kan dock konstatera att stora delar av journalistiken bygger på praktiska moment och därför ter sig en praktik som det mest yrkesförberedande under utbildningen. Det var också genom enbart praktik som man tidigare utbildade sig till journalist, vilket Petersson redogör för i *Från journalist till murvel*.⁷⁸

Vi får intrycket av att JMM-utbildningen omöjligt kan förbereda helt för journalistyrket som profession, då bredden som är utbildningens styrka resulterar i en avsaknad av fördjupade kunskaper. Detta är en oundviklig konsekvens som kan resultera i att kopplingen mellan utbildningen och professionen i detta avseende blir otillräcklig.

5.1.3 Hur anser de före detta JMM-studenterna att relationen mellan utbildningen och arbetslivet ser ut när det gäller normer och värderingar?

Utifrån de intervjuer vi har gjort får vi en uppfattning om att JMM-programmet förmedlar en journalistisk ideologi med särskilda normer och värderingar. Dock framkommer det att dessa normer och värderingar skiljer sig från hur det ser ut i arbetslivet. På utbildningen talar man mycket om betydelsen av spelreglerna, att alltid ha etiska och moraliska principer i åtanke, vilket ger en bra grund. I det verkliga arbetslivet får dock inte etik och moral lika stor vikt på grund av andra krav som väger tyngre, såsom tidsbrist och krav på att producera mycket material. Detta kan även Gherseti konstatera genom undersökningen av journalistkåren från 2005. Hon menar att prägeln som journalistutbildningar förmedlar snabbt försvinner väl ute i arbetslivet, och att

⁷⁶ Nygren 2008a, s. 270

⁷⁷ Freidson 2001, s. 95

⁷⁸ Petersson 2006, s. 69

nyutexaminerade journalister istället anammar redaktionernas professionella ståndpunkter och värderingar.⁷⁹

Att verklighetens journalistiska yrkesroll ser annorlunda ut jämfört med den bild som förmedlas på utbildningen kan ha flera orsaker. Flera av intervjupersonerna, liksom Lundmark och Östergren, tror att det beror på att flera av lärarna på utbildningen arbetade som journalister för många år sedan då journalistbranschen såg helt annorlunda ut.⁸⁰ En annan orsak kan helt enkelt vara att det är svårt att som student ta till sig hur yrket kommer att bli utan att man haft chansen att prova på det.

Flera intervjupersoner menar också att de ekonomiska och marknadsmässiga förutsättningarna i mediebranschen gör att journalister inte tillåts efterleva sina ideologier. De skulle gärna vilja skriva om ”viktigare” saker, men menar att de måste skriva om det som säljer och att det handlar om att fylla det medieutrymme man har till förfogande. Precis som Nygren beskriver i sitt resonemang om att journalistyrket de-professionaliseras så blir journalisterna tvungna att rätta sig efter kommersiella syften vilket gör att kraven på källkritik åsidosätts samtidigt som journalisternas autonomi minskar.⁸¹ Även Petersson är inne på detta då hon tar upp avsaknaden av självständighet och ansvar i yrkesutövningen som en av faktorerna till att journalistyrket varken idag eller vid 60-talets slut har kunnat klassas som en profession i kvalificerad, vetenskaplig mening.⁸²

5.1.4 Vilka kunskaper som förmedlades på utbildningen har de före detta JMM-studenterna nytta av i arbetslivet?

Exakt vilka kunskaper som förvärvades på JMM-programmet har intervjupersonerna svårt att svara på. De menar att de fått en god grund att stå på inför att jobba som journalist. Detta särskilt med tanke på att de lärt sig mycket om webb och medieteknik. De har under utbildningen fått lära sig att publicera information i flera olika typer av medier, vilket de har stor användning av i arbetslivet. Liksom Nygren påpekar använder sig många medieföretag idag av flerkanalspublicering och därför har de före detta JMM-studenterna nytta av sina erfarenheter

⁷⁹ Ghersetti 2007, ss. 106-107

⁸⁰ Lundmark & Östergren 2007, ss. 33-34

⁸¹ Nygren 2008b, ss. 114-118

⁸² Petersson 2006, s. 425

från arbete med olika mediekkanaler.⁸³ På så sätt följer JMM-programmet väl med i tiden och medieutvecklingen.

Detta blir också uppenbart när vi frågar intervjupersonerna om hur de uppfattar att JMM-studenter klarat sig i arbetslivet. Många tror att det främst är webbrelaterade arbeten som JMM-studenter får, och de menar att man har ett försprång när man söker sådana jobb, även om de själva anser att de kanske inte lärt sig så mycket djuplodande webbjournalistik egentligen. Dock ser det onekligen bra ut att ha gått en multimedial journalistikutbildning i och med det håll som medieutvecklingen är på väg mot. Journalistyrket innefattar alltmer och JMM-programmet är en bred utbildning väl tillämpad för detta i och med det omfattande medieteknikutbudet.

Journalistbranschen är en bransch i förändring. Detta fastslår flera forskare och det är även något som de före detta JMM-studenterna håller med om. I resonemangen kring detta framgår det att det verkar som att det varit svårt att komma fram till vilket upplägg JMM-utbildningen borde ha för att på bästa sätt förbereda studenterna för journalistyrket.

5.1.5 Är JMM en professionsutbildning som förbereder studenten för journalistyrket som profession?

För att kunna reda ut huruvida JMM-utbildningen är en professionsutbildning måste vi till att börja med vända oss till kriterierna för vad som utmärker en profession och ställa dem mot de resultat som framkommit genom våra intervjuer.

Våra intervjupersoners resonemang tyder inte på att JMM-utbildningen skulle ha gett dem ett särskilt slags kunskapsmonopol som skapar en kunskapsklyfta mellan yrkesgruppen och allmänheten. Istället menar de att utbildningen gett dem en grundförståelse för vad arbetet som journalist innebär.

I och med att JMM-utbildningen enligt våra intervjupersoner inte förbereder tillräckligt när det gäller att ge en verklighetsinblick så förstod de inte innebörden av journalistyrket förrän de började arbeta eller praktisera. Kraven på utbildningen motsvarade heller inte journalistyrkets verklighet. Intervjupersonerna menar att de under utbildningen inte hade någon aning om hur

⁸³ Nygren 2008b, s. 32

pass styrt journalistyrket är av marknaden, ekonomin och de redaktionella villkoren. Det är korta och snabba nyheter som gäller, där självständighet i form av djupgående research eller längre reportage blir tvunget att prioriteras bort. Intervjupersonerna menar också att de inte alls finns möjlighet att skriva om ”viktiga” saker och åstadkomma förändring i den utsträckning de hade förväntat sig. Således visade sig journalistyrket innebära en mycket lägre nivå av både autonomi och altruism (strävan efter att arbeta för ett högre syfte och samhällets bästa) än de hade förväntat sig.

De före detta JMM-studenterna som valt att vara med i SJF uttrycker att de är medlemmar på grund av branschens otrygghet snarare än viljan av att tillhöra det yrkesförbund som står för samma synsätt och värderingar. Detta motsäger Engbloms uppfattning om att SJF bidrar till en ökad professionalisering med sina enhetliga yrkesideal.⁸⁴ Istället verkar det som att journalister främst väljer att vara med i förbundet som ett slags trygghetsförsäkring utan en tanke på något annat. Denna inställning, tillsammans med det faktum att medlemsantalet i SJF sedan 2002 börjat sjunka, bidrar till att professionskriteriet om särskilda yrkesorganisationer som utesluter andra från yrkesområdet inte kan uppfyllas.⁸⁵

Att journalistyrket skulle kunna betecknas som en profession blir ännu mer tveksamt om vi tittar på Inga Hellbergs definition av begreppet. Hellberg menar att en profession är en yrkesgrupp som ”klart avgränsat eller monopoliserat positioner på arbetsmarknaden på basen av ett kunskapsmonopol”⁸⁶. Journalistyrket kan i vår mening varken sägas ”klart avgränsa” eller ”monopolisera positioner på arbetsmarknaden” då både en stark yrkesorganisation och en utestängning av andra saknas. Basen av ett kunskapsmonopol är heller inte självklar då publiken ibland kan besitta större kunskaper än journalisten i vissa ämnen, enligt Engblom och Nygrens resonemang. I och med teknikens utveckling har Internets tillgänglighet skapat nya förutsättningar för journalistiken, där vem som helst genom exempelvis en blogg kan bedriva journalistik eller söka upp journalistiska källor. Det är således omöjligt att utesluta någon från yrkesområdet idag.⁸⁷

⁸⁴ Engblom 2001, s. 272

⁸⁵ Nygren 2008a, s. 52

⁸⁶ Engblom 2001, s.259

⁸⁷ Engblom 2001, ss. 272-273 och Nygren 2008a, ss. 50-52

Enligt Asp är en uteslutning också omöjlig på så sätt att alla i vårt samhälle har rätt att göra sin röst hörd. Professionalisering av journalistyrket skulle därmed strida mot en folkstyrelse som bygger på fri åsiktsbildning.⁸⁸

JMM-utbildningen uppfyller däremot kriteriet för särskilda etiska principer och en gemensam yrkeskodex, eftersom intervjupersonerna menar att utbildningen förmedlar en tydlig ideologi med etiska och moraliska grunder. Detta är enligt Freidson nödvändigt i en professionsutbildning.⁸⁹ Visserligen menar intervjupersonerna att de har blivit tvungna att släppa lite på dessa principer väl ute i arbetslivet, beroende på vilka arbetsplatser de hamnat på och vilka regler dessa har. Men de etiska och moraliska grunderna från utbildningen finns ändå med dem i bakhuvudet, och har gett dem en bra grund att stå på.

Vidare menar Freidson att grundläggande teorier och normer är viktigare än den praktiska övningen, som endast ger färdigheter i en liten del av yrkets innebörd.⁹⁰ Detta stämmer väl överens med JMM-utbildningen, som verkar ha prioriterat de grundläggande teorierna och normerna, då den praktiska övningen enligt intervjupersonerna endast gett dem övning i just en liten del av yrkets innebörd.

Samtidigt uttrycker de före detta JMM-studenterna att de önskar att utbildningen skulle ha innehållit mer praktik, och praktikrelaterade övningar. Detta tyder på att JMM-utbildningen, eller kanske till och med journalistutbildningar överlag, varken är eller bör vara professionsutbildningar i den bemärkelse som Freidson menar. De etiska och moraliska grunderna var viktiga, enligt studenternas resonemang, men den praktiska övningen är inget de vill göra avkall på, utan tvärtom.

Det är svårt för en journalistutbildning att förbereda för ett yrke som är så pass brett som journalistyrket. Det kan vi uttyda ur intervjupersonernas resonemang. De menar att man inte kan bli journalist bara för att man gått JMM, eller någon annan journalistutbildning heller för den delen. En intervjuperson menar att utbildningen egentligen bara ger dig verktygen för att kunna arbeta som en journalist, men att du själv måste vara hantverkaren. Således anser vi att det är svårt att beteckna JMM-programmet som en professionsutbildning. Fortfarande finns det många

⁸⁸ Asp 2007, s. 239

⁸⁹ Freidson 2001, s. 95

⁹⁰ ibid

vägar in i journalistbranschen. Fallenhet för språk, kontakter och tillfälligheter kan spela än större roll än utbildning, tror intervjupersonerna.

Detta stämmer överens med Weibulls resonemang om att det inte alls är nödvändigt att ha en journalistisk högskoleutbildning för att arbeta som journalist, och att många journalister har en högskoleutbildning inom något annat ämne.⁹¹ Även Högskoleverkets bedömargrupp år 2000 fastslår att en formell utbildning inte är nödvändig.⁹² Detta går emot Hulténs åsikt om att en journalistutbildning är ett måste för att arbeta som journalist.⁹³

Intervjupersonernas generella uppfattning är dock att det är nästintill omöjligt att få ett journalistjobb utan utbildning. Detta på grund av den hårda konkurrensen på arbetsmarknaden. Alltså är det egentligen inte journalistryket i sig som kräver en utbildning, utan snarare arbetsgivarna. Däremot tror intervjupersonerna att de utbildade journalisterna, i de flesta fall, är bättre förberedda för yrket. Även Gherseti konstaterar att nyutexaminerade journalister är väl förberedda för journalistryket. I *Den svenska journalistkåren* framkommer också att journalistutbildningarna möjligen kan sägas fungera som ”agenter i professionaliseringsprocessen”⁹⁴, då de förutom praktiska kunskaper även förmedlar en bild av hur en journalist bör agera.

Det faktum att yrket/professionen inte har någon kontroll över JMM-utbildningen, eller journalistutbildningar överhuvudtaget, talar också emot JMM-programmet som en professionsutbildning med tanke på Freidsons resonemang kring denna betydelse.⁹⁵ Idag finns det ingen enhetlig utbildning för journalister. Enligt Nygren verkar dessutom de utbildningar som finns tendera att bli mer allmänna medieutbildningar som inte nödvändigtvis utbildar enbart journalister.⁹⁶

Den multimediala bredden som karakteriserar JMM-programmet innebär att studenterna inte får några djupare kunskaper, utan endast en ytlig förståelse av de olika delarna. I och med bristen på en särskild inriktning kan utbildningen te sig som svårapplicerbar på yrkeslivet. Skulle man istället

⁹¹ Weibull 1991, s. 177

⁹² Engblom 2001, s. 272

⁹³ Hultén 2001, s. 229

⁹⁴ Wiik 2007, s. 82

⁹⁵ Freidson 2001, s. 127

⁹⁶ Nygren 2008b, s. 160

renodla utbildningen och kanske överväga att låta den innefatta en valbar fördjupning tror vi att den skulle kunna bli bättre anpassad för journalistbranschen.

Det som däremot talar för JMM-programmets multimediala bredd är att den förbereder studenterna inför den roll som morgondagens journalister, i och med mediebranschens utveckling, står inför. Journalister som besitter multikompetens blir i allt högre grad eftertraktade, såkallade multijournalister eller multireportrar, enligt Nygren. Han menar att då medieföretagen tillämpar flerkanalpublicering ökar kraven på journalisterna som måste klara av flera led i arbetsprocessen och kunna arbeta i flera medieformer.⁹⁷ Därmed skulle man kunna dra slutsatsen att JMM-programmet är en professionsförberedande utbildning i den bemärkelsen att den förbereder studenten för journalistyrket som den profession det håller på att utvecklas till.

I och med utveckling, som innefattar ny teknik och nya villkor, kan professioner också förändras. De kan komma att bli starkare eller försvagas. Enligt Nygrens resonemang tyder journalistyrkets utveckling på det senare, att det är på väg i motsatt riktning från professionaliseringen. Han pekar på en de-professionalisering, som gör att det idag är svårare att säga vad som är journalistiskt arbete, samt vem som är journalist.⁹⁸ Detta var även en uppfattning som många av de före detta JMM-studenterna fick under utbildningen, och det är även den uppfattningen vi genom denna undersökning landar i. Då professionen ter sig alltmer otydlig torde det bli svårare att utbilda sig för den. Vi ifrågasätter därför huruvida det kan finnas journalistiska professionsutbildningar då inte journalistyrket är en utpräglad profession.

Vår åsikt är dock att JMM-utbildningen inte nödvändigtvis måste ha som ambition att vara just en professionsutbildning. Vi ser inte någon större mening med att för sakens skull försöka stärka professionsdragen och sträva efter att uppfylla kraven för vad som utmärker en professionsutbildning i vetenskaplig bemärkelse.

Vår uppfattning är att det inte går att jämföra journalistyrket med något annat yrke, då det är så pass brett och föränderligt. Således anser vi att journalistutbildningar inte heller går att jämföra med andra typer av utbildningar som klassas som professionsutbildningar. Med andra ord tycker vi inte att man i fråga om journalistutbildningar ska haka upp sig på journalistprofessionens vara eller icke vara. Journalistyrket blir allt bredare, och föränderligt kommer det troligen alltid att

⁹⁷ Nygren 2008b, s. 32

⁹⁸ Nygren 2008b, s. 20 och ss. 158-160

vara. Därför tror vi att det enda rätta är att ständigt anpassa JMM-utbildningen, för att acceptera och hänga med i den oundvikliga utvecklingen.

5.2 Slutsatser

Undersökningens slutsatser kan delas in i tre kategorier.

Våra slutsatser om kopplingen mellan JMM-utbildningen och journalistyrket är följande:

- det är svårt att dra allmänna slutsatser om exakt vilka kunskaper från JMM-utbildningen som varit till användning i journalistyrket, däremot kan det påvisas att JMM ger en grund att stå på inför det kommande arbetet som journalist
- JMM-utbildningen förbereder inte tillräckligt när det gäller att skapa en förståelse för hur arbetslivet fungerar, på grund av för liten inblick i redaktionella villkor och processer, samt för låga krav i jämförelse med verkligheten
- utbildningen förmedlade goda normer och värderingar som gav en bra grund att stå på, men väl ute i arbetslivet kan man bli tvungen att släppa på etik och moral

Våra slutsatser om arbetsmarknaden för JMM-studenter är följande:

- att ta sig in på arbetsmarknaden blev något lättare än vad de flesta JMM-studenterna hade väntat sig utifrån den hårda bild som lärare och omgivning förmedlat
- den generella uppfattningen är att det gått relativt bra för JMM-studenter ute i arbetslivet, och att de flesta har någon typ av anställning som innefattar något slags journalistikrelaterat arbete
- de före detta JMM-studenterna tror att själva journalistyrket i sig inte kräver utbildning i högre grad idag än förr, utan att det snarare är konkurrensen på arbetsmarknaden som gör att arbetsgivare kan kräva det

Våra slutsatser om journalistutbildning och i synnerhet JMM-utbildningen i förhållande till journalistyrket som profession:

- den multimediala bredden gör att JMM-studenterna efter utbildningen kan känna sig för breda, och att de saknar de specifika kunskaper som vissa journalistyrken kräver idag
- den multimediala bredden innebär att JMM rent förståelsemässigt förbereder inför framtidens journalistroll, så som journalistyrket är på väg att utvecklas som profession, dvs. med mer webb och fler publiceringskanaler
- journalistbranschen innefattar idag så många olika typer av journalistyrken att det blir alltmer otydligt vem som är journalist och vad journalistyrket som profession innebär, och därmed är det svårt att utbilda studenter för den journalistiska professionen

5.3 Förslag till vidare forskning

Vi har valt att enbart göra en kvalitativ studie av JMM-programmets relation till journalistyrket eftersom en kvantitativ studie inom samma område genomförs av Södertörns högskola. Det skulle dock vara mycket intressant att koppla vår studie till den kvantitativa som högskolan gör, för att kunna dra mer övergripande slutsatser. En kvantitativ studie av denna sort är också lämplig att följa upp regelbundet, för att kunna studera förändringar och koppla dessa till medieutvecklingen i stort.

Det skulle även vara intressant att följa upp denna studie om ett antal år, antingen med samma intervjupersoner eller med några andra före detta JMM-studenter från samma årskullar, eftersom de då har varit ute i arbetslivet en längre tid. Då skulle man kunna se om och hur relationen mellan utbildningen och arbetsliv förändrats, men även hur förväntningar och mål inför framtiden har uppfyllts.

Då vi har begränsat oss till att enbart undersöka JMM-programmets relation till journalistyrket kan det vara relevant med en liknande studie även med andra journalistutbildningar. Då skulle även en jämförelse utbildningarna emellan kunna göras.

6. LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING

6.1 Litteratur

Asp, Kent (red) (2007), *Den svenska journalistkåren*, Göteborg: JMG, Göteborgs universitet.

Edström, Maria (2007), ”Journalisters arbete och utbildning – omstrukturerings pågår”, i Asp, Kent (red), *Den svenska journalistkåren*, Göteborg: JMG, Göteborgs universitet.

Ejvegård, Rolf (1996), *Vetenskaplig metod*, andra upplagan, Lund: Studentlitteratur.

Engblom, Lars-Åke (2001), ”Varför professionalisering?”, i Lindblom Hulthén, Agneta (red.), *Journalisternas bok 1901-2001*, Stockholm: Svenska journalistförbundet.

Freidson, Eliot (2001), *Professionalism: The third logic*, Chicago: The University of Chicago Press.

Ghersetti, Marina (2007), ”Vad bestämmer nyhetsvärdet”, i Asp, Kent (red), *Den svenska journalistkåren*, Göteborg: JMG, Göteborgs universitet.

Hultén, Britt (2001), ”Utbildning – behövs det?”, i Lindblom Hulthén, Agneta (red.) *Journalisternas bok 1901-2001*, Stockholm: Svenska journalistförbundet.

Hvitfelt, Håkan & Nygren, Gunnar (red) (2005), *På väg mot mediavärlden 2020 – journalistik, teknik, marknad*, tredje upplagan, Lund: Studentlitteratur.

Nygren, Gunnar (2008a), *Nyhetsfabriken: Journalistiska yrkesroller i en förändrad mediavärld*, Lund: Studentlitteratur.

Nygren, Gunnar (2008b), *Yrke på glid: Om journalistrollens de-professionalisering*, Stockholm: Stiftelsen Institutet för mediastudier.

Petersson, Birgit (2006), *Från journalist till murvel: Journalistyrkets professionalisering från 1900 till 1960-talet*, Göteborg: Nordicom

Svenska skrivregler (2000), Stockholm: Svenska språknämnden och Liber.

Weibull, Lennart (red) (1991), *Svenska journalister: Ett grupporträtt*, Stockholm: Tiden.

Wiik, Jenny (2007), ”Granskningsidealet” och ”Journalisternas syn på sig själva”, i Asp, Kent (red), *Den svenska journalistkåren*, Göteborg: JMG, Göteborgs universitet.

Østbye, Helge m.fl. (2003), *Metodbok för medievetenskap*. Malmö: Liber ekonomi

6.2 Uppsatser

Lundmark, Jenny & Östergren, Emelie (2007), *Morgondagens journalister – en studie av journaliststudenters bakgrund och ideal*, C-uppsats i journalistik, Södertörns högskola.

6.3 Elektroniska källor

Högskoleverkets rapport *Uppföljande utvärdering av utbildning i journalistik vid universitet och högskolor i Sverige* (2007).

Tillgänglig i Pdf-format från:

<http://www.hsv.se/download/18.44aba2dc11030072f75800055700/0704R.pdf> (15 maj 2008 kl.20.05)

Nationalencyklopedin,

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=287394&i_word=profession. (21 april 2008 kl. 16.33)

Svenska journalistförbundet

http://www.sjf.se/portal/page?_pageid=53,5552328&_dad=portal&_schema=PORTAL (15 maj 2008 kl 20.52)

Journalistik och multimedia – utbildningsplan

<http://jmm.sh.se/jmm/innehall/utbplan.htm> (15 maj 2008 kl. 21.07)

6.4 Intervjuer

Intervju med ”Alice”, 15 april 2008

Intervju med ”Björn”, 17 april 2008

Intervju med ”Clara”, 18 april 2008

Intervju med ”Dennis”, 21 april 2008

Intervju med ”Emil”, 23 april 2008

Intervju med ”Frida”, 23 april 2008

Intervju med ”Gabriella”, 28 april 2008

Intervju med ”Hanna”, 28 april 2008

Intervju med ”Isak”, 28 april 2008

BILAGOR

Bilaga 1, Frågor till bakgrundsintervjuer

Namn:

Årskull:

Bor:

Fullföljde du hela JMM-utbildningen?

Vad är din nuvarande sysselsättning?

Vad är din anställningsform?

Är du fackligt ansluten?

Anser du att det du ägnat dig åt har anknytning till din JMM-utbildning?

Vad har du ägnat dig åt sedan du slutade på JMM?

Skulle du kunna tänka dig att delta i vår undersökning genom att ställa upp på en intervju?

Om ja, hur når jag dig lättast?

Bilaga 2, Intervjufrågor

Bakgrundsfrågor

1. Vad heter du?
2. Var bor du?
3. Hur gammal är du?
4. Vad är din nuvarande sysselsättning?
5. Vilken är din anställningsform?
6. Ungefär hur mkt tjänar du i månaden?
7. Anser du att det du ägnar dig åt har anknytning till din JMM-utbildning?
8. Fullföljde du hela din JMM-utbildning?
9. Vilket år tog du examen?
10. Vad har du ägnat dig åt sedan du slutade på JMM-programmet?
11. Har du gått några andra utbildningar än JMM?

Nuvarande arbetssituation

12. Hur snart efter att du avslutat din JMM-utbildning fick du jobb? Vad för jobb?
13. Hur gick det till när du fick ditt nuvarande arbete?
14. Varför arbetar du med just det du gör?
15. Hur länge har du haft det arbete du har idag?
16. Vilka är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?
17. Är du fackligt ansluten? Vilket fackförbund?
18. Har du varit arbetslös sedan du slutade på JMM?
19. Har du någon gång funderat på att byta yrke? Varför/Varför inte?
20. Är du nöjd med din nuvarande arbetssituation?
21. Vad har du för målsättning med din karriär?

Journalistyrket

22. Varför ville du bli journalist?
23. Vilka förväntningar hade du på journalistyrket då du var journaliststudent?
24. Hur har dessa förväntningar blivit motsvarade nu när du kommit ut i arbetslivet?
25. Har du någonsin ångrat att du gav dig in på den journalistiska banan?
26. Tror du att könstillhörighet haft någon betydelse när du har sökt journalistjobb? I så fall, på vilket sätt?
27. Vad tror du är den största drivkraften hos journalister idag?
28. Hur tror du att journalistyrket kommer att utvecklas i framtiden? Har du själv sett några tendenser på det?

JMM-utbildningens betydelse

29. Är du nöjd med JMM-utbildningen?
30. Hur stor betydelse anser du att JMM-utbildningen haft för det jobb du har idag?
31. Hur pass väl anser du att JMM-utbildningen förberedde dig på att komma ut i arbetslivet?
32. Vilka kunskaper från JMM-utbildningen har du användning för idag?
33. Är det något som JMM-utbildningen missat att ta upp som du anser att du hade behövt i ditt nuvarande yrke?
34. Hur ser du på journalistik idag jämfört med de normer och värderingar som präglade utbildningen?
35. Vad är din generella uppfattning om hur det har gått för JMM-studenter när de kommit ut i arbetslivet?

För de som inte ägnar sig åt journalistik

36. Varför ägnar du dig inte åt journalistiskt arbete idag?
37. Har du efter din avslutade JMM-utbildning arbetat med något relaterat till journalistik?
38. Söker du aktivt jobb med journalistisk inriktning? Varför/varför inte?
39. Anser du att det är något som har att göra med din JMM-utbildning som bidrar till att du idag inte arbetar med journalistik?

Till sist

40. Är det något om JMM eller journalistyrket som du vill tillägga?